

**FAMILJESPRÅKPOLICY OCH
SPRÅKANVÄNDNING I EN TVÅSPRÅKIG
FAMILJ**

Anne Sulkunen

Magisteravhandling i svenska

Jyväskylä universitet

Institutionen för språk

Våren 2016

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistinen tiedekunta	Kielten laitos
Tekijä: Anne Sulkunen	
Työn nimi: Familjespråkpolicy och språkanvändning i en tvåspråkig familj	
Oppiaine: Ruotsin kieli	Työn laji: Maisterintutkielma
Aika: Toukokuu 2016	Sivumäärä: 79+4
<p>Tämän maisterintutkielman tarkoituksena on selvittää kaksikielisen perheen kielellisiä toimintaperiaatteita kahtena eri ajankohtana ja millaisia muutoksia kielellisissä toimintaperiaatteissa on todettavissa ajan kuluessa. Erityisenä kiinnostuksen kohteena on sisarusten kielenkäyttö.</p> <p>Tutkimus toteutettiin kahdessa ajanjaksossa. Ensimmäisenä yhdeksän kuukauden ajanjaksona tutkimusaineisto kerättiin haastattelujen ja useamman havainnoinnin avulla. Toinen ajankohta ulottuu viiden- kuuden vuoden päähän ensimmäisestä tutkimusjaksosta, jolloin materiaali kerättiin kirjallisen haastattelun muodossa.</p> <p>Haastatteluista ja havainnoinneista kävi ilmi, että vanhemmat ovat tehneet tietoisien päätöksen kielellisistä toimintaperiaateista, joka ilmenee yksi kieli, yksi henkilö-strategiana. Tämä kieli-strategia on ohjaava periaate sekä ensimmäisellä että toisella ajanjaksolla. Yksi kieli, yksi henkilö-strategiasta joustetaan tilanteen mukaan. Ensimmäisen tutkimusjakson aikana perheen kaksi vanhinta sisarusta puhuvat keskenään sekä ruotsia että suomea ja kielen valintaan vaikuttaa eniten eri tilanteissa se kieli, jota ympärillä olevat ihmiset puhuvat.</p> <p>Toisena ajankohtana perheen kielellisissä toimintaperiaatteissa on muutosta: ruotsia käytetään enemmän perheessä ja etenkin äiti joustaa yksi kieli, yksi henkilö-strategiasta käyttäessään ruotsia. Perheen vanhimman lapsen kielenkäytössä korostuu vahva ruotsi. Perheen kaksi vanhinta sisarusta ovat siirtyneet puhumaan pelkästään ruotsia keskenään. Keskimmaisella lapsella suomen kieli on edelleen vahva ja nuorin lapsi puhuu mieluiten suomea.</p> <p>Tutkimus osoittaa, että perheen kielelliset toimintaperiaatteet muuttuvat lasten kasvaessa kahden kielen joustavaan käyttöön ja että ympäristö, koulu ja kaveripiiri vaikuttavat lasten kielenkäyttöön.</p>	
Asiasanat tvåspråkighet, familjespråkpolicy, språkstrategier, språkval	
Säilytyspaikka JYX	
Muita tietoja	

INNEHÅLL

1	INLEDNING.....	7
2	TVÅSPRÅKIGHET.....	10
	2.1 Definitioner av tvåspråkighet.....	10
	2.2 Språksocialisation	13
	2.3 Typiska drag i språkanvändningen.....	15
3	SPÅKANVÄNDNING I TVÅSPRÅKIGA FAMILJER.....	19
	3.1 Familjespråkpolicy.....	19
	3.1.1 Definition av familjespråkpolicy.....	19
	3.1.2 Planering, praxis och ideologier.....	20
	3.1.3 Motiveringar bakom familjespråkpolicy.....	21
	3.1.4 Familjespråkpolicy över tid.....	23
	3.1.5 Språk och skola.....	25
	3.2 Språkstrategier i familjen.....	26
	3.2.1 En person–ett språk-strategi.....	28
	3.2.2 Andra språkstrategier.....	29
	3.2.3 Anpassning av språkstrategier.....	31
	3.2.4 Samtalsstrategier.....	34
	3.3. Tvåspråkiga syskon.....	36
4	SYFTE, METOD OCH MATERIAL.....	41
	4.1 Syfte.....	41
	4.2 Kvalitativ och etnografisk fallstudie.....	42
	4.3 Informantfamilj och materialinsamling.....	44
5	ANALYS.....	47
	5.1 Familjespråkpolicy och språkstrategier.....	47
	5.1.1 Motiveringar bakom språkanvändningen.....	49
	5.1.2 Motiveringar bakom valet av dagvårds- och skolspråk.....	51
	5.1.3 Den komplexa språkanvändningen.....	52
	5.2 Tvåspråkiga syskon.....	55
	5.2.1 Språklig vardag.....	56

5.2.2	Språkval hos syskon.....	59
5.3	Familjespråkpolicy över tid.....	63
5.3.1	Språkstrategier i familjen.....	63
5.3.2	Storebror <i>Oliver</i>	64
5.3.3	Mellanbror <i>Kasper</i>	65
5.3.4	Lillasyster <i>Kajsa</i>	66
5.3.5	Förändringar i språkanvändningen	67
6	SAMMANFATTANDE DISKUSSION.....	69
6.1	Centrala resultat.....	69
6.2	Studiens trovärdighet.....	72
6.3	Avslutning.....	74
	LITTERATUR.....	75
	BILAGOR	
	Bilaga 1: intervju av barnen	
	Bilaga 2: intervju av föräldrarna	
	Bilaga 3: skriftlig intervju av mamman	

1 INLEDNING

Termen *familjespråkpolicy* har etablerat sig inom den sociolingvistiska litteraturen under det senaste årtiondet (Smith-Christmas, 2016: 2). King, Fogle och Logan-Terry (2008: 907) har definierat *familjespråkpolicy* som *explicit och öppen planering av språkanvändningen bland familjemedlemmarna*, men det finns dock implicita förändringar i språkanvändningen över tid (Fogle & King, 2013: 2). Enligt Palviainen och Boyd (2013: 244) borde också mindre explicita och mindre öppna beslut om hur språken används i familjen ingå i begreppet familjespråkpolicy.

Det har gjorts studier i hur familjespråkpolicy motiveras hos olika familjer, (se King och Fogle 2006). Lehtonen och Vallis (2012) magisteravhandling handlar om familjespråkpolicy hos tvåspråkiga (svensk/finska) familjer vid en viss tidpunkt då barnen i studien var ca 3 år gamla. Ett långtidsperspektiv på familjespråkpolicy ger Caldas (2006) som har observerat sin egen familjs språkanvändning och språkstrategier från barnens födelse till vuxen ålder. Även min avhandling har ett utvecklingsperspektiv. Mellan den första observationen som jag gjorde och den sista uppdateringen av språkanvändningen i informantfamiljen löpte nästan sex år.

Syftet med min magisteravhandling är att utröna familjespråkpolicy i en familj som den visar sig vid två tidpunkter, med fem-sex års mellanrum. Syftet med avhandlingen är också att identifiera förändringar i familjespråkpolicy mellan dessa tidpunkter. Mina forskningsfrågor handlar om hurdana språkstrategier och samtalsstrategier familjen använder, hur språken används av familjemedlemmarna gentemot varandra och hurdana motiveringar och attityder familjen har gällande språkanvändning och språkval. Tidsperspektivet är av stort intresse: hur familjespråkpolicy har ändrats över tid och vilka orsaker som finns bakom förändringarna. Forskare inom fältet, (se t.ex. Fogle 2013) efterlyser detta långtidsperspektiv i studier av familjespråkpolicy.

Till min informantfamilj hör mamma, pappa och tre barn. Familjen bor på en svenskdominerande ort i Finland. Jag har samlat in materialet för min undersökning vid två tidpunkter: den

första datainsamlingsperioden pågick under nio månaders tid från den första observationen till den sista observationen. Jag intervjuade också föräldrarna och de två äldsta barnen. Vid den andra uppföljande datainsamlingstidpunkten knappt sex år senare samlade jag in material med hjälp av en skriftlig intervju av mamman i familjen. Vid den allra första observationen var barnen 7 år, 5 år och 1 år gamla. Vid den andra datainsamlingstidpunkten var barnen 12,5 år, 10,5 år och 6,5 år gamla.

Jag blev intresserad av att undersöka språkanvändningen i en tvåspråkig familj och hur syskon använder svenska och finska sinsemellan, eftersom det endast finns ett fåtal studier om familjespråkpolicy eller språkanvändning hos tvåspråkiga barn i finländsk kontext. Dessutom behandlar dessa finländska studier om familjer som bor på enspråkiga finska orter, t.ex. Lehtonen och Valli (2012) eller relativt tvåspråkiga orter, t.ex. Berglund (2008). Att bo på en svenskdominerande ort i Finland har visserligen sin betydelse för språkanvändningen och med denna undersökning vill jag konkret med hjälp av mitt material belysa omgivningens roll i språkanvändningen.

Det har gjorts få studier i hur tvåspråkiga syskon väljer vilket språk de talar sinsemellan, (jfr Barron-Hauwaert 2004, 2011, Schwartz, 2010). I finsk-finlandssvensk kontext har Bergroth och Kvist (2011) undersökt om hur tvåspråkiga syskon talar när de leker med varandra. Eftersom studierna är ganska få, vill jag också behandla detta i min studie. Det är intressant att se hur språkval hos tvåspråkiga syskon kan ändras över tid, (Barron-Hauwaert 2011).

För att ge en inblick i vad jag kommer att behandla i avhandlingen, presenterar jag kort dispositionen i denna avhandling. I kapitel 2 kommer jag att behandla tvåspråkighet, vad det betyder och vem som kan ses som tvåspråkig. Jag kommer att presentera hur man traditionellt har sett på tvåspråkigheten och hur man ser på tvåspråkigheten idag. Jag beskriver också vad språksocialisationen betyder. Därtill behandlar jag tvåspråkig språkanvändning, dvs. vad som kännetecknar tvåspråkigas språkbruk.

I kapitel 3 presenterar jag språkanvändning i tvåspråkiga familjer. Jag redogör för begreppet familjespråkpolicy och jag presenterar olika språkstrategier och samtalsstrategier och hur de

påverkar språkanvändningen i familjer. I detta kapitel diskuterar jag även anpassning av språkstrategier. Jag behandlar också hur tvåspråkiga syskon använder språken.

I kapitel 4 presenterar jag min materialinsamling, mina forskningsmetoder och -frågor. Jag presenterar också bakgrundsfakta om min informantfamilj. I kapitel 5 analyserar jag mina data och i kapitel 6 för jag en sammanfattande diskussion.

2 TVÅSPRÅKIGHET

I detta kapitel kommer jag att behandla tvåspråkighet. Jag beskriver hur man traditionellt har sett på tvåspråkigheten och hur man betraktar tvåspråkigheten idag. Jag vill också lyfta fram aspekter om språksocialisation. Jag belyser också tvåspråkig språkanvändning ur traditionell synvinkel och ur en dynamisk synvinkel.

2.1 Definitioner av tvåspråkighet

Det finns inte en enda riktig definition av tvåspråkighet, utan man måste använda den definition som passar i sammanhanget. En forskare måste välja ett eller flera perspektiv att betrakta tvåspråkigheten och visa tydligt vilka definitionsgrunder man har. (Börestam & Huss, 2001: 55-56) Enligt Mackey (2000: 26) är tvåspråkighet inte ett språkligt fenomen utan tvåspråkighet är ett kännetecken på språkanvändning.

Skutnabb-Kangas (1981: 94) har definierat tvåspråkighet på fyra olika sätt: enligt ursprung, kompetens, funktion och identifikation. Med ursprung menar man att den som lärt sig två språk mycket tidigt i livet är tvåspråkig. Man har då vuxit upp i ett hem där det talas flera än ett språk eller att föräldrarna har olika modersmål eller man har annars använt två språk parallellt från början. Att definiera tvåspråkighet enligt ursprung är ett tankesätt som förekommer ännu idag, se t.ex. Bergroths (2015: 133) resultat. En del av hennes informanter definierade tvåspråkigheten enligt ursprung. Att definiera tvåspråkighet endast på basis av ursprung är enligt min mening en föråldrad definition, eftersom den bortser från olika möjligheter att lära sig flera språk senare i livet.

En annan möjlighet att definiera tvåspråkighet är språklig kompetens. Då menar man att den är tvåspråkig som behärskar två språk lika bra. Problemet med denna definition är att det är svårt att mäta språklig kompetens eller behärskning (Skutnabb-Kangas, 1981: 94). Balanserad tvåspråkighet betyder att en tvåspråkig person behärskar båda språken lika bra i alla sammanhang, men denna form av tvåspråkigheten är knappast reell i verkligheten (García, 2011: 44). Steiner och Hayes (2009: 6) konstaterar att balanserat tvåspråkiga är undantag, inte regel.

Enligt De Houwer (2009: 310) tenderar tvåspråkiga att uppleva och lära sig vissa saker bara på ett språk, eftersom människan inte lever två olika liv. Grosjean (2010: 21) konstaterar att tvåspråkiga inte behöver exakt likadan kompetens i båda språken. Wei (2000:8) betonar att flerspråkiga använder olika språk för olika ändamål och tenderar inte att behärska sina språk på samma sätt. Tvåspråkiga utvecklar dominans i ett av sina språk, eftersom de använder detta språk mera (Steiner och Hayes, 2009: 47). Jag anser också att det är problematiskt att definiera tvåspråkighet enligt språklig kompetens och balanserad tvåspråkighet, eftersom denna definition är orealistisk.

Enligt Skutnabb-Kangas (1981: 94) innebär en funktionell definition av tvåspråkighet att en tvåspråkig person är den som använder flera än ett språk omväxlande. Myers-Scotton (2006: 44- 45) betonar i sin definition förmågan att kunna kommunicera muntligt. Enligt henne är tvåspråkig den som kan använda två eller flera språk tillräckligt bra för att kunna diskutera olika teman. Grosjean (2010: 4) föreslår definitionen att tvåspråkig är den som använder två eller flera språk (eller dialekter) i vardagen. Denna definition betonar regelbunden användning av språk istället för flytet och den omfattar också dialekter (Grosjean, 2010: 4). Mackey (2000: 27) anser också att tvåspråkighet handlar om att använda två eller flera språk omväxlande. Grosjean (2010: 24) konstaterar att en äldre definition av tvåspråkighet betonar den språkliga kompetensen. Jag antar att en funktionell definition är en realistisk definition av tvåspråkigheten, eftersom man fokuserar på själva språkanvändningen.

Skutnabb-Kangas (1981: 94) påpekar att enligt identifikationskriteriet eller identitetskriteriet är en person tvåspråkig om han eller hon identifierar sig själv som tvåspråkig eller med två språk eller två kulturer eller om han eller hon av andra identifieras som tvåspråkig. Att identifiera sig som tvåspråkig har t.ex. Bergroth (2015:133) behandlat i sin undersökning. Denna definition baserar sig på subjektivitet: om man anser sig vara tvåspråkig eller om andra anser att man är tvåspråkig. Denna definition handlar om tvåspråkig identitet och är enligt min mening en viktig del av tvåspråkighet.

Ett annat sätt att definiera tvåspråkighet är tidsperspektivet (se t.ex. Håkansson, 2003: 145, Sundman, 1999:44). *Simultan tvåspråkighet* betyder då att båda språken tillägnas parallellt före tre års ålder. Då får barnet två förstaspråk eller modersmål. *Successiv tvåspråkighet* är i

fråga om barnet börjar tillägna sig sitt andraspråk senare t.ex. i daghemmet eller i skolan eller flyttar till ett annat land. Då har man redan etablerat ett språk. Enligt Grosjean (2010: 178) har forskare olika åsikter om åldern, men de flesta forskare anser att det är fråga om simultan tvåspråkighet om barnet lär sig två språk före fyra års ålder och successiv tvåspråkighet om barnet börjar tillägna sig sitt andraspråk tidigast när de är fem år gamla.

Traditionellt har man betraktat tvåspråkigheten som en summa av två språk (García, 2011: 4). Detta synsätt kallas *additiv tvåspråkighet*. Tvåspråkiga betraktas ur ett enspråkigt perspektiv och tvåspråkiga förväntas göra detsamma med de två språken som enspråkiga. (García, 2009: 52) Steiner och Hayes (2009: 3) påpekar att många tvåspråkiga är mera bekväma med att använda ett av sina två språk. García (2009: 44-45) anser att en tvåspråkig person är den som använder två språk på olika sätt och som har skiftande och olika erfarenheter med båda språken. Hon föreslår att man borde fokusera på de tvåspråkigas språkbruk och inte på själva språken, så som forskarna traditionellt har gjort. *Dynamisk tvåspråkighet* står då för tvåspråkigas komplexa språkanvändning (García 2011: 4).

Det finns andra forskare som har samma synsätt på tvåspråkigheten som García. Blackledge och Creese (2010: 28) konstaterar att traditionellt har forskningen om tvåspråkighet fokuserat på kodväxling, tvåspråkigt språktillägnande och kognition. Blackledge och Creese (2010: 29) vill i stället ägna sig åt social inriktning i studier av språkliga fenomen och deras betydelser. De anser att man traditionellt ser tvåspråkigheten som stilistisk resurs. Enligt Blackledge och Creese (2010: 31) borde man fokusera på tanken att individen är engagerad i meningsskapande och identitetsarbete. Traditionellt har man i stället betonat språk och deras olika koder.

I min studie ser jag tvåspråkigheten ur funktionellt perspektiv, dvs. hur språken används. Jag tangerar också språklig kompetens. I denna undersökning uppfylls även ursprungskriteriet hos barnen och identifikationskriteriet hos barnen och föräldrar. Jag anammar dynamiskt perspektiv i tolkningen av observationer. Garcías (2009, 2011) samt Blackledges och Creeses (2010) syn på tvåspråkighet representerar ett aktuellt synsätt som jag vill använda mig av i denna studie.

2.2 Språksocialisation

Enligt De Houwer (2009: 86) börjar tillägnande av två förstaspråk när babyn föds och familjen använder två språk. Att tala två språk till babyn från början är ofta en självklarhet för familjer med tvåspråkiga föräldrar eller familjer med en enspråkig och en tvåspråkig förälder. De Houwer menar att i en tvåspråkig familj tenderar åtminstone ena föräldern att vara tvåspråkig, för annars är det svårt för föräldrarna att kommunicera med varandra. Dessa föräldrar tenderar att ha en neutral eller positiv inställning till tvåspråkighet hos barn.

De Houwer (2009: 96) påpekar att föräldrarnas inställningar och föreställningar om hurdan roll den språkliga miljön spelar i småbarns språkinläring, har stor betydelse för tvåspråkig stimulans. Dessa föreställningar är grunden för föräldrarnas språkliga beteende gentemot barnet och för planeringen av barnets språkliga miljöer. Om föräldern har en positiv inställning och en föreställning att den språkliga miljön är av betydelse, får barnet stöd att tala två språk.

Lanza (2004: 7) föredrar ett sociolingvistiskt perspektiv: ett tvåspråkigt barn tillägnar inte bara två språkliga system utan också en kommunikativ kompetens medan han eller hon utvecklar sin sociala identitet samtidigt med den språkliga utvecklingen. Lanza (2004: 7) påpekar att barnet lär sig det som är lämpligt språkbruk i olika situationer genom språksocialisation, som är en interaktiv process. Luykx (2003: 41) anser i sin tur att språksocialisation inte är en ensidig process utan ett dynamiskt nätverk av ömsesidig påverkan i familjen. Enligt henne formar föräldrarna barnets språkliga beteende och attityder, men barnets utvecklande kompetens påverkar också föräldrarnas språkval. Luykx (2003: 41) hävdar att socialisation borde ses som deltagande hellre än överföring, eftersom barn är inte bara objekt utan sociala agenter. Jag föredrar Luykx (2003) tolkning, eftersom språksocialisation handlar om en interaktiv och dynamisk process mellan barn och föräldrar.

Vidare anser Luykx (2005: 1407) att de flesta studier om språksocialisation är fokuserade på barn och analyser av vuxnas språksocialisation är sällsynta. Hon hävdar att barns språk som verktyg för vuxnas språksocialisation inte har forskats på (Luykx, 2005: 1408). Därför är det intressant att hänvisa till en studie som behandlar föräldrars språksocialisation. Bergroth (2015) har undersökt språkanvändning i sex tvåspråkiga familjer och familjernas språkval i

två tvåspråkiga städer i Finland. Syftet med undersökningen var att undersöka föräldrarnas språksocialisation med hjälp av föräldrantervjuer. Bergroths (2015) studie ger en intressant synvinkel på språksocialisationen, eftersom jag vill undersöka hela familjen istället för att fokusera endast på barnen. I sin studie ville Bergroth kartlägga om dynamisk tvåspråkighet syns i familjer, där ena föräldern talar finska och andra föräldern talar svenska (2015: 128-129). Barnen i studien deltog i svensk dagvård. Hon fann fyra olika kategorier: språklig identitet, insikt, språklig kompetens och frustration. Språklig identitet handlar om hur föräldern beskriver sin språkliga identitet. Insikter är beskrivningar om hur föräldrarna uppfattar språkanvändningen när de inser att de är en del av en tvåspråkig familj. Språklig kompetens beskriver föräldrarnas språkkunskaper och barnens aktiva roll i föräldrarnas språkinläring. Frustration handlar om hur föräldrarna upplever svårigheter i språksocialisationen.

En del av föräldrarna hade lättare att identifiera sig som tvåspråkiga och dessa föräldrar upplevde att man kan bli tvåspråkig också som vuxen. En del av föräldrarna ansåg att man inte kan bli tvåspråkig senare i livet, utan man föds in i tvåspråkighet. Intervjuszvaren speglar således enligt Bergroth (2015: 133-134) inte ett synsätt som baserar sig på dynamisk tvåspråkighet: en tvåspråkig identitet kräver mera än att använda det andra språket i kommunikativa situationer.

Enligt Bergroth (2015: 134-136) insåg föräldrarna ofta att de är en del av en tvåspråkig familj när det var dags att välja svensk dagvård. Föräldrarna hade en positiv inställning till båda språken och de ville lära sig det andra språket. Egna barn ökade motivationen att lära sig det andra språket men språkanvändningen mellan föräldrarna spelade en viktig roll i språksocialisationen. Bergroth (2015: 136, 139) fann flera exempel på hur den språkliga kompetensen hade ökat. En pappa medgav att han inte alltid ens tänker på vilket språk han talar. Språksocialisationen beskrevs mestadels positivt, men det förekom också frustration, t. ex. en pappa berättade om ett föräldramöte där han inte kunde delta i diskussion på grund av bristande språkkunskaper.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att barn tillägnar en kommunikativ kompetens i sina två språk när de kommunicerar med sina föräldrar, men barns språkliga beteende påverkar

också föräldrar. Språksocialisation är en interaktiv och deltagande process mellan barn och föräldrar.

2.3 Typiska drag i språkanvändningen

Sundman (1999: 63-64) konstaterar att det finns vissa naturliga fenomen av tvåspråkigheten, när barnet använder två olika språk parallellt. Sundman (1999: 64) väljer att använda begreppet *språkblandning* för att beskriva fenomenet att barnet omedvetet blandar in två språk i samma yttrande. Strukturen tillhör ofta då det ena språket och barnet använder fraser och ord från det andra språket. Småbarn blandar enligt Sundman språk därför att de inte inser i början att det finns två olika språk. Språkutvecklingen i båda språken sker också i olika takt. Vissa forskare anser att gränsen går vid 2 års ålder (Meisel, 2000: 345) och att barn som har fyllt 2 år kan skilja mellan två lingvistiska system. Genesee (2000: 340) argumenterar däremot för att tvåspråkiga barn redan från början kan skilja mellan språken.

Äldre barn och vuxna kan blanda språk medvetet i samtal med andra tvåspråkiga. Detta fenomen, att blanda språk medvetet, kallas *kodväxling* (Sundman, 1999: 66). Enligt Myers-Scotton (2006: 239) är den vanligaste definitionen av kodväxling att använda två språkliga varianter i ett och samma samtal. Kodväxling en positiv beteckning och tyder på en stark språklig förmåga (Håkansson, 2003: 125). Baker (2001: 104) konstaterar att kodväxling inte är bara ett språkligt fenomen utan den handlar om sociala relationer. Han nämner flera syften med kodväxling. För det första används kodväxling för att betona en viss central aspekt i diskussionen. För det andra kodväxlar man om man inte kan ett ord eller en fras på det språk som man talar. Tvåspråkiga använder olika språk i olika domäner och kan vissa termer bara på ett språk. För det tredje kan tvåspråkiga kodväxla därför att uttrycka ett visst begrepp som inte har motsvarighet i det andra språket. Kodväxling kan användas för att förstärka en uppmaning genom att upprepa samma sak på två språk. Att upprepa på det andra språket kan också användas för att förklara en viss betydelse. Kodväxling kan användas för att förstärka vänskap eller familjeband. Man kan också kodväxla om man berättar om ett tidigare samtal på ett annat språk och vill återge samtalet i autentisk form. (Baker, 2001: 102-103)

Enligt Baker (2001: 103-104) kan kodväxling användas för att uttrycka en vilja att komma med i samtalet och den används också för att lindra spänning och för att uttrycka humor i samtalet. Kodväxling handlar ofta om ändring i samtalsparternas relation eller attityder. Tvåspråkiga kan signalera mindre social distans när de kodväxlar men kodväxling kan även användas för att skapa en formell relation eller att utesluta andra ur samtalet. Med vissa samtalsämnen kan tvåspråkiga också kodväxla.

Det finns två intressanta studier om språkanvändning hos tvåspråkiga barn i finländsk kontext. Rontu (2005: 13, 277) undersökte språkdominans i tidig tvåspråkighet och särskilt i kodväxlingskontext. Hon undersökte två tvåspråkiga (finska- finlandssvenska) barn i två års tid, i samtal med sina föräldrar och syskon. I undersökningsmaterialet kom fram barnens kodväxling och språkdominans både i kvantitet som i kvalitet. Hos det ena barnet dominerade svenska och det andra barnet gick mot en balans mellan finska och svenska.

Rontus (2005: 284-285) hypotes var att språkdominansen är ett resultat av den interaktion som barnet engageras i familjen som barnets mest omedelbara sociala uppväxtkontext. Av central betydelse är föräldrarnas och de övriga familjemedlemmarnas språkval och hur dessa bemöter barnets språkval och kodväxling. Barnet behöver motivation och ett behov av att använda sina två språk. Om barnet inte har ett behov av och motivation för att använda båda språken, upplever barnet en preferens för det ena eller det andra språket och då utvecklas tvåspråkighet med en dominans av någotdera språket.

Berglund (2008) fokuserade i sin doktorsavhandling på simultant tvåspråkigt tillägnande och språkanvändning av två språk hos ett barn. Hon undersökte hur hennes informant väljer språk i samtal med svenska, finska och tvåspråkiga personer. Berglund (2008: 23) använder begreppet språkval i betydelsen att en tvåspråkig människa väljer ett av sina språk i en viss situation och ändå kan hon kodväxla. Situationsbunden språkanvändning betyder att samtalet handlar om en viss situation, tid och plats som informanten har lärt sig bara på svenska (Berglund, 2008: 190). Som exempel nämnde hon när informanten såg en skog som han hade besökt med sin svenska förskolegrupp och ropar "*Kära lilla Mulleskogen!*". *Mulleskogen* fanns bara på svenska i informantens liv.

Studien visar att informantens språkval var mycket personorienterat. Han förknippade språket med dess talare. De språkliga modellerna (föräldrarna, dagvårdarna, klubbpersonalen) påverkade informantens språkval: han svarade på det språk som samtalspartnern talade i en viss situation. Under undersökningens gång förändrades informantens språkval med den tvåspråkiga systemen från finska till svenska. Berglund antar att orsaken till förändringen fanns i omgivningen: barnen fick mera stöd i svenskan eftersom deras kompisar var svenskspråkiga och i omgivningen, förskolan och medierna dominerade svenskan. Storasystemens vardag var ändå mera svenskdominerande än lillebroderns. Berglund fann en intressant reflektion hos storasystemen: hon resonerade att språkvalet kunde ha blivit finska med lillebrodern ifall hon hade haft finskspråkiga kompisar. (Berglund, 2008: 65-66, 289, 298)

García (2011: 1) hävdar att tvåspråkiga har en lingvistisk repertoar istället för två olika enspråkiga koder. Tvåspråkiga väljer strategiskt element från båda språken för att kommunicera effektivt. Garcías sätt att se på tvåspråkig språkanvändning står i kontrast till det traditionella sättet att se på kodväxling som användning av två enskilda enspråkiga koder. Dynamisk tvåspråkighet är ett synsätt som fokuserar på de tvåspråkigas språkanvändning (García 2009: 44). Den tvåspråkiga språkanvändningen är normen istället för språken på sådant sätt som enspråkiga använder dem (García 2011: 1).

Dynamisk tvåspråkighet uttrycks genom *translanguaging* (García, 2011: 4). Blackledge och Creese (2010: 19) använder termen *flexible bilingualism* (flexibel tvåspråkighet) för att beskriva samma fenomen. Med begreppet *translanguaging* avses två- eller flerspråkigas sätt att använda språk i tvåspråkiga situationer för att skapa mening i deras komplexa tvåspråkiga liv (García, 2009: 45, García 2011: 1). Det finns inte ännu en etablerad term på svenska för *translanguaging*. Bergroth och Kvist (2011: 49) har översatt Garcías (2009) begrepp *translanguaging* 'dynamisk tvåspråkighet'. Bigenstans, Drewsen och Kinderberg (2015: 26) föreslår termen 'korsspråkande', eftersom man rör sig kors och tvärs genom sina språk. Ullholms (2016: 30) förslag att översätta *translanguaging* till svenska är 'tvärspråkande' eller 'språkkryssande'. Jag har valt att använda termen 'flerspråkig kommunikation' i samma betydelse, eftersom jag anser att den beskriver detta fenomen tydligare.

I min studie är jag intresserad av språkanvändningen i *praktiken* och jag väljer att tolka flerspråkiga samtal i familjen som flerspråkig kommunikation. Enligt García (2009: 44-45) är flerspråkig kommunikation ett normalt sätt att kommunicera bland tvåspråkiga och den omfattar också kodväxling och andra sätt att använda två språk. Flerspråkig kommunikation används t.ex. vid måltidssituationer. Familjemedlemmarnas språkliga kompetens kan variera i båda språken och det kan även finnas enspråkiga familjemedlemmar. Flerspråkig kommunikation är en samtalspraxis som omfattar alla familjemedlemmar (García, 2009: 45). García (2009: 47) hävdar också att flerspråkig kommunikation innebär att det inte finns entydiga gränser mellan språken. Flerspråkig kommunikation är inte ett tillfälligt sätt att använda två eller flera språk, tills man blivit helt tvåspråkig: ingen använder två språk exakt på samma sätt, tvåspråkiga anpassar språkanvändningen i kommunikativa situationer för att öka förståelsen (García, 2011: 2).

3 SPRÅKANVÄNDNING I TVÅSPRÅKIGA FAMILJER

I detta kapitel kommer jag först att redogöra för begreppet familjespråkpolicy. Sedan presenterar jag olika språkstrategier och samtalsstrategier i tvåspråkiga familjer. Jag belyser även hur språkstrategier kan anpassas över tid. Jag kommer också att behandla hur tvåspråkiga system använder språken sinsemellan.

3.1 Familjespråkpolicy

I detta avsnitt behandlar jag familjespråkpolicy. Jag presenterar vad som menas med begreppet (3.1.1) och hur man kan se på familjespråkpolicy ur ett mera utvidgat perspektiv (3.1.2). Jag presenterar också studier om motiveringar bakom familjespråkpolicy (3.1.3) och studier med långtidsperspektiv (3.1.4). Jag behandlar även skolans roll i finländsk tvåspråkighet (3.1.5).

3.1.1 Definition av familjespråkpolicy

Enligt King, Fogle och Logan-Terry (2008: 907) kan *familjespråkpolicy* definieras som explicit och öppen planering av språkanvändningen hemma bland familjemedlemmar. Fogle och King (2013: 2) medger dock att det finns implicita förändringar i språkanvändningen över tid. Enligt King m.fl. (2008: 908) förenar studier i familjespråkpolicy två olika forskningsfält: å ena sidan språkpolicy och å andra sidan tvåspråkiga barns språktillägnande. Schwartz och Verschik (2013: 18) anser att detta tvärvetenskapliga fält, familjespråkpolicy, kan förena också flera andra fält såsom föräldraskap ur en sociolingvistisk synvinkel, språkplanering, pedagogisk lingvistik och pedagogisk etnografi. Schwartz (2010: 172) konstaterar att familjen är ett väldigt viktigt fokus i studier om språkpolicy, eftersom familjen har en stor betydelse i formandet av barnets språkliga omgivning.

Smith-Christmas (2016: 2) konstaterar att användningen av termen familjespråkpolicy har ökat inom den sociolingvistiska litteraturen under det senaste årtiondet. Enligt henne har i

synnerhet Kendall King och Lyn Fogle avgränsat familjespråkpolicyn som ett eget område (jfr King och Fogle 2006, King, Fogle och Logan- Terry, 2008, Fogle och King, 2013 och King och Fogle 2013).

3.1.2 Planering, praxis och ideologier

Enligt Smith-Christmas (2016: 10- 11) täcker familjespråkpolicy flera brännpunkter och kontexter. Senaste studier i familjespråkpolicy har riktat uppmärksamheten mot skolans roll i barnets minoritetsspråkutveckling (se t.ex. Armstrong 2014). En annan inriktning i forskningen är att beskriva språkanvändning i familjen som en del av språkpolicy. En del studier om flerspråkiga familjer använder sig av Spolskys (2004) modell av språkpolicy. Enligt Spolsky (2004:5) har språkpolicy tre dimensioner: *språkanvändning, föreställningar och idéer om språk* samt *språkplanering*. Fogle och King (2013: 1) tolkar dessa som vad familjemedlemmarna gör med språket, vad de tänker om språken och vad de försöker göra med språken.

Familjespråkpolicy, som alla andra språkpolicyer, formas av föreställningar och idéer om språk (King & Fogle, 2006: 696). I min studie ser jag på familjespråkpolicy på ett liknande sätt som Spolsky (2004), eftersom min studie inte bara handlar om föräldrarnas planering av språkanvändningen. Jag är intresserad även hur språken används *i praktiken*. Dessutom är jag intresserad av föreställningar om språken som uttrycks med motiveringar bakom språkanvändningen.

Spolsky (2004: 43) hävdar att det finns familjer med tydlig språkplanering och familjer som gör språkliga val som grundar sig på språkanvändning och föreställningar om språk utan att det handlar om tydlig språkplanering. Baker (2001: 88) menar att föräldrar kan välja medvetet vilket språk de talar till sitt barn i praktiken eller föräldrar kan ha implicita uppfattningar om språkanvändning. Spolsky (2009: 17) anser att det är fråga om språkplanering endast om föräldrarna talar samma språk och vill att deras barn också lär sig tala ett annat språk.

3.1.3 Motiveringar bakom familjespråkpolicy

En relevant studie i familjespråkpolicy är King och Fogles (2006) studie då den i tydligt kan kopplas till analysen i min undersökning och i synnerhet i analysen av föräldrantervjuer. Enligt King och Fogle (2006: 695-696) anser många föräldrar att tvåspråkighet är både familjens mål och ett personligt mål och de försöker erbjuda barnen möjlighet att lära sig ett andraspråk tidigt. De har undersökt hur föräldrar förstår, förklarar och försvarar sina språkliga val. Deras studie handlar om hur föräldrarna väljer familjespråkpolicy dvs. hur språken används i familjen. Studien visar hur föräldrar beaktar olika källor när de förklarar och berättigar sin familjespråkpolicy. Studien frågar två teman: hur föräldrar konstruerar de första valen i föräldraskapet som handlar om språkanvändningen hemma och hur föräldrar formar familjespråkspolicy och mål under de första åren som föräldrar. (King & Fogle, 2006: 696-700)

King och Fogles (2006: 699-702) studie handlar om tvåspråkiga barn med engelska och spanska. Alla föräldrar i studien hade diskuterat och valt att använda två språk med sina barn redan i tidig barndom. Familjer hade olika språkliga bakgrunder: i en del av familjer hade båda föräldrar engelska som förstaspråk, i en del av familjer hade en förälder spanska som förstaspråk. Det fanns också familjer där båda föräldrar kunde spanska flytande. Föräldrarna berättade att de använde tre huvudkällor när de försvarade och förklarade val av tvåspråkighet. Första källan var media och litteratur som behandlar råd i föräldraskapet. Den andra källan var andra tvåspråkiga familjer, speciellt de som hörde till den utvidgade familjen. Den tredje källan var deras egna erfarenheter kring språkinläringen. Många föräldrar hänvisade till tidningar eller forskningar när de berättade om sin familjespråkspolitik, t.ex. ”Jag har läst...”, ”Jag känner till forskning om...”. Föräldrarna hänvisade till populära artiklar som reklamerade för kognitiva eller akademiska fördelar om tvåspråkighet i barndomen.

Många föräldrar citerade professionell eller populär litteratur som stöder valet att ge barnet båda språken tidigt därför att föräldrarna trodde att andraspråksinläring alltid är enklare och effektivare under de första åren. Många föräldrar berättade om släktingarnas val att inte uppföstra sina barn tvåspråkiga. De ansåg sig själva vara motsatser till dessa släktingar som hade misslyckats. De tyckte själva att deras föräldraskap var bättre. (King & Fogle, 2006: 702- 703)

Den mest genomgående och övertygande källan i studien angående om familjespråkpolicy var föräldrarnas egna erfarenheter av tvåspråkighet, mångkulturella kontexter eller andraspråksinlärning. Föräldrarna använde egna erfarenheter som bas när de avvisade råd från experter eller när de gjorde val som skiljde från andra föräldrars val. Personliga erfarenheter tenderade att vara den viktigaste motiveringen till att uppfostra barnet tvåspråkigt medan forskning eller exempel i släkten gav extra stöd. Egna erfarenheter användes för att uppfostra barnet tvåspråkigt, införa andraspråket tidigt i barndomen och för att använda specifika metoder i undervisningen av andraspråket. För både föräldrar med majoritetsspråket och minoritetsspråket var de egna erfarenheterna viktigast. Föräldrarna har goda skäl att uppfostra sina barn tvåspråkiga, men de har ganska lite information om de processer och utmaningar som detta innebär (King & Fogle, 2006: 703-707).

En annan relevant studie om motiveringar bakom språkanvändningen hemma har gjorts av Okita (2002). Hon har studerat språkval och språkanvändning i japansk-engelska familjer som bor i Storbritannien. Familjernas mödrar var från Japan och fäderna var engelsmän. Okita (2002: 87-88) var intresserad av att veta vilka motiveringar mödrarna hade när de gjorde språkval med första barnet. Tolv av tjugoåtta mödrar valde att använda japanska med sitt barn, fem valde att använda engelska med sitt barn och elva mödrar sade att de inte gjorde ett val utan använde båda engelska och japanska.

Okita (2002: 89-91) konstaterar att motiveringarna bakom språkvalet hos dem som använde japanska med sitt barn var mödrarnas önskan att kunna kommunicera på det språk som känns tryggt. Relationer med egna föräldrar och släktingar i Japan var en viktig motivering för mödrarna att tala japanska med sitt barn. De mödrar som inte hade gjort ett medvetet val att tala japanska men började ändå tala japanska naturligt, hade observerat andra familjer och fick uppmuntran att fostra sitt barn tvåspråkigt.

Enligt Okita (2002: 92-94) hade de mödrar som valde att tala engelska med sina barn tydliga motiveringar till varför de inte ville tala japanska med sina barn. En del av mödrarna ville undvika Japan och det japanska sättet att förhålla sig till barnen. Dessa mödrar ville lämna det gamla bakom sig och gå framåt i Storbritannien. En annan motivering var att mödrarna ville

undvika den språkliga ansträngningen som de menade att språktillägnet och -inläringen skulle kräva.

Andra mödrar hade inte gjort ett medvetet språkval, utan ansåg att det inte var nödvändigt att välja. De flesta av dem använde både japanska och engelska med sina barn i olika utsträckning. Speciellt äldre mödrar berättade att de saknade kunskap om tvåspråkighet eller tvåspråkig barnuppfostran. Även om böcker om tvåspråkig barnuppfostran blev tillgängliga på 80-talet, hade få mödrar fått tag i dem. Dessutom var böckerna oftast skrivna på engelska, vilket utgjorde ett hinder. Första tiden med barnen var också krävande, eftersom mödrarna inte hade tillräckligt stöd och då hade de inte tid och ork att tänka på språkliga val. De mödrar som inte hade gjort ett medvetet språkval mötte också negativa inställningar till tvåspråkighet i omgivningen. (Okita, 2002: 95-96).

Enligt Okita (2002: 97-99) motiverade fäderna tvåspråkigheten med att det var viktigt att barnen kunde kommunicera med sina släktingar i Japan. För det andra, ansåg fäderna att tvåspråkiga barn får bättre arbetsmöjligheter. Fäderna motiverade tvåspråkigheten också med nyttan av att vara delaktig i två kulturer. Fäderna ansåg också att det var viktigt för deras hustru att få tala japanska med egna barn. Flera fäder antog att barnen skulle bli tvåspråkiga naturligt, utan extra konstgjorda insatser. Detta antagande fick fäderna modifiera flera gånger under tidens lopp. Okita (2002: 124) konstaterar att en del av mödrarna ville börja lära sina barn att läsa och skriva på japanska samtidigt när barnen började läsa och skriva på engelska, men deras dilemma var att överbelasta barnen och sig själva. Några fäder var oroliga över att deras barn får för mycket undervisning i ung ålder.

3.1.4 Familjespråkpolicy över tid

Okitas (2002) studie är relevant även ur ett långtidsperspektiv. Hon konstaterar att flera familjer anpassade sina ursprungliga språkval över tid. I en del av familjer handlade det om medvetna beslut och i andra familjer hände det så småningom när situationen ändrades. Den vanliga förändringen var att engelskan började dominera (Okita, 2002, 109). Okita (2002: 34)

anser att processerna och influenserna i en tvåspråkig barnuppfostran ofta är osynliga. Hennes fynd i studien var att uppfostra barn tvåspråkigt är en emotionellt krävande process.

En betydelsefull studie i familjespråkpolicy med långtidsperspektiv har gjorts av Fogle (2013). Hon intervjuade i sin studie unga vuxna som hade vuxit upp i ett tvåspråkigt hem. Fogle (2013: 183) kunde se att informanterna inte hade en tydlig medvetenhet om föräldrarnas språkstrategier. Informanterna berättade inte heller mycket om vad föräldrarna hade gjort för att minoritetsspråket skulle användas hemma. Hon hade frågat vilket som hade varit det mest lyckade sättet som föräldrarna hade använt för att hjälpa dem att lära sig minoritetsspråket. Informanterna hade svarat oklart och menat att föräldrarna bara använde språket. Fogle (2013: 183) fann vidare att barn inte alltid är medvetna om språkplaneringen hemma. En viktig faktor i tvåspråkig utveckling och identitet var informanternas erfarenheter i omgivningen utanför hemmet i olika sammanhang.

Fogle (2013: 196) efterlyser mer forskning av familjespråkpolicy med långtidsperspektiv för att studera förändringar under barndomens lopp. De flesta studierna fokuserar på familjer med barn en viss åldersgrupp, oftast småbarn. Hon hävdar att man borde studera barn i olika åldrar samt hur familjers språkpolicy och tvåspråkig kompetens påverkas av det geografiska området där familjen bor, eftersom informanterna i hennes studie påpekade att flytten till andra länder eller områden hade påverkat språkutvecklingen.

Caldas (2012: 356) hävdar att även de bästa försöken att tillämpa en viss familjespråkpolicy kan motarbetas av miljöer där barnen vistas. Enligt honom kan man finna de mest framgångsrika familjespråkpolicyerna i de familjer som noggrant väljer barnens omgivning. Föräldrar kan bestämma var de bor, vilka arbeten de tar emot, vilken skola de väljer för barnen och var de semestrar (Caldas: 2012: 356). Jag förhåller mig kritiskt till Caldas argument om valmöjligheter när det gäller omgivningen då livet ofta är mera komplext än så. Enligt min mening har inte alla föräldrar möjligheter att välja t.ex. sin boendeort.

3.1.5 Språk och skola

Eftersom jag även är intresserad av valet av skolspråk hos min informantfamilj är Sundmans (1999) undersökning av betydelse, då den har gjorts i finländska förhållanden. Sundman undersökte om valet av skolspråk hos tvåspråkiga finsk-finlandssvenska familjer i Finland. Sundman (1999: 14) konstaterar att skolans och dagvårdens språk har en stor betydelse både för barnets identitet och språkliga utveckling.

Enligt Sundman (1999: 14) har erfarenheten visat att svensk skola är det bästa alternativet för barn i tvåspråkiga familjer, om man strävar efter normal språkfärdighet i svenska. Sundman (1999:18) anger att de familjer som aktivt vill fostra barnen tvåspråkigt tenderar att välja svensk skola. En allmän uppfattning är att barnen behöver mera stöd i svenska om de bor i en finskdominerad miljö. Visapää (1996: 9, 15) undersökte hur och av vilken orsak tvåspråkiga (svensk/finska) familjer i Helsingfors väljer svensk eller finsk skola för sina barn. Majoriteten, 82 % av tvåspråkiga föräldrar valde svensk skola och 13 % av föräldrar valde finsk skola. Viitanen (2012) har i sin magisteravhandling undersökt motiv och orsaker som tvåspråkiga (svensk/finska) familjer i en finsk ort har när de väljer ett daghem till sina barn. Hon intervjuade fyra tvåspråkiga familjer av vilka tre familjer hade valt ett svenskspråkigt daghem och en familj hade valt ett finskspråkigt daghem.

Sundman (1999: 20) påpekar att valet av svensk skola ofta är medvetet och konsekvent, och baserar på de val som familjen gjort tidigare gällande dagvårdens språk och barnets officiella språk. I Visapääs (1996: 18-20) undersökning tenderade föräldrarna att välja samma skolspråk som deras barn haft i dagvården. Föräldrar som hade olika modersmål och som hade valt svensk dagvård, hade angett att den viktigaste orsaken till val av dagvård var språket och den näst viktigaste orsaken var avståndet till dagvårdsplatsen. De föräldrar som hade valt finsk skola hade tidigare valt finska som dagvårdens språk och den viktigaste orsaken var avståndet till dagvårdsplatsen. De föräldrar som var svenskspråkiga ansåg inte att språket hade lika stor betydelse vid val av dagvård som föräldrar som hade olika modersmål. De svenskspråkiga föräldrar som valde finsk dagvård ansåg att avståndet till daghemmet och daghemmets rykte var de viktigaste orsakerna. Finskspråkiga föräldrar hade haft barn både i svensk och finsk

dagvård. Den viktigaste orsaken till val av dagvård var avståndet till daghemmet och kamraterna.

Viitanens (2012) resultat visar inte lika stark konsekvens gällande valet av skolspråk. Två familjer var konsekventa med valet av skolspråk: en familj som hade haft sina barn i svenskspråkigt daghem valde en svenskspråkig skola samt en familj som hade haft sina barn i finskspråkigt daghem valde en finskspråkig skola. Den familj som valde finskan som dagvårdens och skolans språk uppskattade lärandet och skolgången mycket och ville understödja barnens skolgång på den finskspråkiga orten. En familj var osäker på om de kommer att välja en finsk eller svensk skola, även om de var intresserade av den svenska skolan. Avståndet till skolan skulle innebära körande och familjen hade funderat på hur det skulle gå på ett finskspråkigt gymnasium efter grundskolan på svenska. En familj som hade haft sina barn i svenskspråkigt daghem valde dock en finsk skola, eftersom den svenska skolan skulle ha varit en stor utmaning för den äldsta dottern, eftersom familjen hade bott utomlands flera år. Dottern hade också kompisar som skulle börja gå i samma skola och den finskspråkiga skolan representerade de värden som är viktiga för familjen. (Viitanen, 2012: 42, 50, 55)

3.2 Språkstrategier i familjer

Familjespråkpolicy blir synlig och uttrycks konkret med språkstrategier. Barron-Hauwaert (2011: 185-186) beskriver sex olika huvudsakliga språkstrategier i tvåspråkiga familjer. Dessa används allmänt inom forskningen för att beskriva tvåspråkiga familjer, men hon har tillagt några kategorier som hon fann i sin studie. Jag kommer att gå igenom en del av dessa kategorier mer i detalj nedan. I detta kapitel behandlar jag också hur språkstrategierna anpassas och hurdana samtalsstrategier finns i tvåspråkiga familjer. För att illustrera olika språkstrategier har jag modifierat och förenklat Barron-Hauwaerts (2011) modell i tabell 1.

Tabell 1. Huvudsakliga språkstrategier i tvåspråkiga familjer (anpassat efter Barron-Hauwaert, 2011: 185-193)

Strategi	Föräld- rars språk	Föräl- der till barn	Föräld- rar med varandra	Landets majo- ritetsspråk	Sko- lans språk	Barn med varandr a
1. EPES (Majoritet)	A B	A B	A	A	A	A, lite B
EPES (Minoritet)	A B	A B	B	A	A	A/B
2. Blandstrategi	A & B A & B	A & B A & B	A & B	A och/eller B	A eller B	A & B
3. Minoritets- språk hemma	A B	B B	A eller B	A	A	B hemma, A utan- för hemmet
4. Lingua franca	A B	A B	C	A, B eller C	A,B eller C	A,B eller C
5. Icke-infödd	A A	A B	A	A	A	A, lite B
6. Tid och plats	A A	A A	A	A	B	A

I tabellen 1 tydliggörs sex huvudsakliga språkstrategier i tvåspråkiga familjer. *EPES-strategi* (1.) har flera varianter, men representeras här av två av dem: EPES (Majoritet) och EPES (Minoritet). Andra strategier är *blandstrategi* (2.), *minoritetsspråk hemma* (3.), *lingua franca* (4.), *icke-infödd* (5.) samt *tid och plats* (6.). I kolumnen *föräldrars språk* visas respektive förälder och deras språkanvändning och i kolumnen *förälder till barn* visas vilket språk respektive förälder talar med sina barn. Det bör noteras att majoritetsspråket (se femte kolumnen) i

en viss lokal region kan vara annat än landets majoritetsspråk och i sådana fall kan *landets majoritetsspråk* ersättas med *regionens majoritetsspråk*.

3.2.1 En person–ett språk- strategi

Enligt Barron-Hauwaert (2011: 186) och Grosjean (2010: 206) kallas den mest kända strategin *en person – ett språk*-strategin (EPES) som innebär att båda föräldrar talar sitt respektive modersmål med barnet. Piller (2001: 65) konstaterar att EPES-strategin har rekommenderats för tvåspråkiga familjer och tvåspråkiga föräldrar själva har ansett den vara den bästa strategin. Steiner och Hayes (2009: 58) anser att EPES-strategin är det enklaste sättet att ge barnet konsekvent språklig stimulans.

Barron-Hauwaert (2011: 185) identifierar olika varianter av EPES beroende på föräldrarnas språkval och språket i omgivningen. Den första EPES-strategin som beskrivs är majoritetsvarianten (EPES (Majoritet) i tabellen ovan) där föräldrarna talar varsitt modersmål med barnen, men använder majoritetens språk sinsemellan. Då tenderar barn gå i skolan på majoritetsspråket och syskon kommer antagligen att använda majoritetsspråket med varandra. Det positiva med denna typ av EPES-strategi är att barn tidigt lär sig skilja mellan språken och att den förälder som talar minoritetsspråket kan använda sitt eget språk. Det negativa är att användningen av minoritetsspråket kan bli passiv över tid, eftersom det inte finns stöd för att använda minoritetsspråket. De Houwer (2009: 320) fann i sin studie att många barn slutar tala minoritetsspråket, antagligen därför att de inte fått tillräcklig stimulans i det. I min studie ser de språkliga förhållandena närmast ut enligt Barron-Hauwaerts modell med EPES (Majoritet), även om de finländska förhållandena inte helt är jämförelsebara med det traditionella majoritet-minoritetstänkandet. Finska är i detta fall majoritetsspråk i nationen, medan svenska är majoritetsspråk i den lokala regionen som jag studerar. Berglund (2008: 55) beskriver EPES-strategin i en finsk-finlandssvensk kontext som en ”modifierad EPES-alterneringsstrategi”. Hennes resonemang bygger på det antagandet att den språkliga situationen i Finland är speciell ur internationell synvinkel, eftersom båda språken används i samhället och de är landets officiella språk.

I minoritetsvarianten (EPES (Minoritet) i tabellen ovan) talar föräldrarna varsitt modersmål med barnen men minoritetsspråket med varandra (Barron-Hauwaert, 2011: 186). Barn går antagligen i skolan på majoritetsspråket och syskon använder med varandra troligen majoritetens språk och lite minoritetsspråk. Det positiva är att barn lär sig tidigt skilja mellan språken och att den förälder som talar minoritetsspråket kan använda sitt eget språk med en annan vuxen. Det negativa är att den förälder som talar minoritetsspråket kan sakna stöd från omgivningen, vilket kan leda till att han eller hon använder mera majoritetsspråket i omgivningen.

Man kan också välja en EPES- strategi i anslutning till en viss situation. Pelkonen (2015: 41-42, 62) har studerat bokläsningssituationer hos tvåspråkiga familjer i sin magisteravhandling och hon fann att föräldrar är konsekventa med språket. Hon medger att hon inte kan slå fast ifall det handlar om en medveten språkstrategi eller en omedveten handling. Enligt Pelkonen (2015: 44, 62) kan vissa bokläsningssituationer tolkas också med dynamisk tvåspråkighet, eftersom alla blir förstådda och samtalet fortsätter även om språket byts.

3.2.2 Andra språkstrategier

En andra strategi som familjer kan välja är en *blandstrategi* (Blandstrategi i tabellen 1). Enligt Barron-Hauwaert (2011: 187-188) blandar många tvåspråkiga familjer de två språken och detta anses vara naturligt och normalt. Båda föräldrar behärskar de båda språken flytande. Föräldrar talar sinsemellan det ena eller det andra språket och de kan växla eller blanda språken. Det samma gäller när de talar till barnen. Landets språk är det ena eller det andra språket eller både och. Barn går i skolan på någotdera språket eller i en tvåspråkig skola. Syskon tenderar då att blanda språk när de talar med varandra. Det positiva enligt Barron-Hauwaert är att barn lär sig att byta språk snabbt och de har bättre ordförråd i båda språken, eftersom de kan tala om allting på båda språken. Utmaningarna ligger i att barn måste lära sig att inte blanda olämpligt, t.ex. när de talar med enspråkiga eller att de inte ersätter svåra ord med ord från det andra språket. Grosjean (2010: 207) kallar blandstrategin för *fri alterneringsstrategi*. Föräldrar använder fri alterneringsstrategi enligt Grosjean om de använder två språk omväxlande beroende på hurdan situation är, vilka samtalsparter är med och vilket ämne de diskuterar.

Att blanda språk är en bra lösning för många familjer och barn har lika stora möjligheter att bli tvåspråkiga som barn i en EPES-familj (Barron-Hauwaert, 2011: 188). Men Barron-Hauwaert (2004: 172) påpekar att denna strategi ofta avvisas i forskningen, eftersom den anses vara förvirrad och oren. Vidare anser Barron-Hauwaert (2011: 188) att blandstrategin har forskats för lite i jämförelse med EPES-strategin. Piller (2001: 66) framför att strategin med kodväxling och språkblandning inte behöver innebära ett medvetet beslut att använda denna strategi, men det kan också vara ett medvetet beslut. Barron-Hauwert (2011: 187) fann i sin studie att många familjer inte anser att det handlar om en viss strategi; de bara använder språken på det sättet som de gör.

Den tredje språkstrategin är enligt Barron-Hauwaert (2011: 189) att familjen talar minoritetsspråket hemma (se tabellen 1, Minoritetsspråket hemma). Grosjean (2010:206) kallar denna för *ett språk hemma- ett annat utanför hemmet*-strategi. Minoritetsspråket är den ena förälderns modersmål och den andra förälderns andraspråk. Oftast har familjer en särskild orsak varför de väljer den här strategin. Skolspråket för barnen är ofta landets språk. Syskon talar minoritetsspråket med varandra när de är hemma men de tenderar tala majoritetsspråket när de börjar skolan. Det positiva med den här strategin är att barn tidigt lär sig minoritetsspråket. Det negativa är att strategin är svår att upprätthålla när skolan och omgivningen blir viktiga för barnen (Barron-Hauwaert, 2011: 190). Grosjean (2010: 206) konstaterar att invandrarfamiljer ofta tillämpar denna strategi.

Den fjärde språkstrategin kallar Barron-Hauwaert (2011: 190) *lingua franca* (Lingua franca i tabellen 1). De föräldrar som inte talar varandras språk använder ett tredje språk med varandra. Föräldrar kan använda EPES-strategi med barnen och barnen blir ofta trespråkiga. Familjen bor i ett land där ett av föräldrarspråken eller det gemensamma språket används. Barn går i skolan på landets språk och syskon använder skolspråket tillsammans. Utmaningen ligger i att ge föräldrarspråken tillräckligt med stöd för att de ska utvecklas.

I den femte språkstrategin, (Icke-infödd i tabellen 1) talar den ena föräldern eller båda föräldrarna sitt andraspråk med barnen. Föräldern eller föräldrarna måste vara tvåspråkiga och kunna diskutera alla ämnen med barnen. Den här strategin kan ge barn sådan språklig för-

stärkning som de inte annars kan få genom att delta i språkundervisning. Detta kräver dock ett stort engagemang och föräldern måste hålla sig till det långsiktigt (Barron-Hauwaert, 2011: 191).

Den sjätte språkstrategin kallar Barron-Hauwaert (2011: 192) för *tid och plats* (se Tid och plats i tabellen 1). Familjen använder ett språk hemma, men barnen går i skolan eller annan organiserad verksamhet på ett annat språk. Föräldrarna talar ett språk med barnen och andra personer upprätthåller kunskaper i det andra språket. Det positiva är att språkinläringen sker informellt och har klara ramar. Den här strategin kan fungera om barnet har tillräcklig motivation och tillräcklig tid för språkbruk. Grosjean (2010: 207, 210) identifierar en nära ligande strategi som han kallar för *språktid*. Det betyder att ett språk används vid en viss tidpunkt och ett annat språk vid en annan tidpunkt. Språktid-strategin används i tvåspråkig undervisning och språkbud.

Grosjean (2010: 207) identifierar ytterligare en strategi som han kallar *Ett språk först*. Med denna strategi menar han att föräldrarna introducerar först ett språk och när barnet har tillägnat detta språk väl, kan ett annat språk introduceras, ca vid fyra-fem års ålder. Enligt Piller (2001: 68) är denna strategi minst dokumenterad i forskningen, och liksom blandstrategin beskrivs den negativt eller knapphändigt i populärlitteraturen. Hon antar att detta beror på att denna strategi inte ses som ett äkta tvåspråkigt tillägnande.

3.2.3 Anpassning av språkstrategier

Barron-Hauwaert (2004: 178) konstaterar att många familjer byter eller anpassar sina ursprungliga strategier över tid, när omständigheter ändras eller om föräldrar vill öka eller minska användningen av det ena eller andra språket. Det finns familjer som börjar t.ex. med EPES-strategin och byter strategin till att använda minoritetsspråket hemma, eftersom användningen av minoritetsspråket börjar försvinna. T.ex. Caldas (2006: 188, 2012: 355) motiverar hur hans familj ändrade strategin från EPES till att använda bara minoritetsspråket franska hemma: föräldrarna upplevde att engelskan dominerade för mycket i första barnets dagliga rutiner.

Barron-Hauwaert (2011: 40-41) påpekar att barnens ålder har en stor betydelse i valet av strategi. Hon anser att med mindre barn är EPES-strategin användbar men med äldre barn tenderar familjer att blanda språk i större utsträckning (Barron-Hauwaert, 2004: 180). Enligt Barron-Hauwaert (2011: 40-41) kan föräldrar också börja strikt med EPES-strategin med det första barnet och börjar blanda språk med yngre barn i familjen. Hon konstaterar att föräldrar kan anpassa EPES-strategin och ta hänsyn till kompisar och läxor när barn börjar skolan: föräldrar kan vara mindre strikta med språkanvändningen och acceptera användningen av det andra språket i vissa situationer (se Barron-Hauwaert, 2004: 196).

Barron-Hauwaert (2004: 173-174) framför att många familjer tröttnar på EPES-strategin och börjar blanda därför att alla familjemedlemmar förstår varandra. Att byta strategin kan ses som en annan synvinkel och inte som ett misslyckande. Caldas (2006: 188) konstaterar att hans familj ändrade strategier när det behövdes. Caldas (2012: 356) anser att den bästa strategin med tonåringar är att vara flexibel med språkanvändningen och han hade själv upplevt att det emellan kändes löjligt och onaturligt att använda minoritetsspråket med tonåringar i miljöer där bara majoritetsspråket användes.

Wang (2013: 551) och Piller (2001: 75) konstaterar att i familjer där EPES-strategin används kan frustration förekomma om den ena föräldern inte förstår språket som den andra föräldern talar. Okita (2002: 192) beskriver hur fäder i den japansk-engelska kontext hon studerade kan uppleva att de är isolerade från barnuppfostran och barnen. Enligt De Houwer (2009: 313) kan den ena föräldern uppleva att han eller hon inte är en del av familjen, vilket kan leda till konflikter. Wang (2013: 552) föreslår att i situationer där alla familjemedlemmar är närvarande, t.ex. vid matbordet, skulle hela familjen använda ett språk som alla förstår. Hon kallar detta för *en kontext – en person-strategi*. Wang (2013: 552) anser att om denna strategi tillämpas konsekvent äventyrar den inte EPES-strategin. De Houwer (2009: 313-314) föreslår att familjen borde använda det språk som den andra föräldern inte förstår bara när den andra föräldern inte är närvarande. Hon konstaterar också att språkvalen kan påverka negativt välbefinnandet hos enskilda familjemedlemmar i en tvåspråkig familj.

Att hjälpa skolbarn med läxor innebär ett intressant språkligt val för tvåspråkiga familjer. Med tanke på min studie är det väsentligt att lyfta fram eventuella svårigheter som kan uppstå i en tvåspråkig familj med läxhjälp. Caldas (2006: 70-71) har erfarenheter av hur det blev omöjligt att inte byta till engelska när han hjälpte sina barn med läxor. Caldas familj talade franska hemma, men barnen gick i skolan på engelska. Han beskriver hur han försökte använda så mycket franska som möjligt, men så småningom började föräldrarna använda bara engelska med läxor, inte bara i ämnen som engelska och läsning utan också i andra ämnen. Caldas (2006: 71) medger att det var svårt att byta till franska igen efter att ha hjälpt med läxorna på engelska. Barron-Hauwaert (2004: 52) konstaterar också att föräldrar som har valt EPES-strategin kan byta språk när det gäller att hjälpa skolbarn med läxor.

En intressant undersökning om hurdana språkstrategier tvåspråkiga familjer använder i finländsk kontext har gjorts av Lehtonen och Valli (2012). De har i sin magisteravhandling undersökt tvåspråkiga (svensk/finska) familjers familjespråkpolicy och språkstrategier där familjer var bosatta i en finskspråkig stad. Lehtonen och Valli (2012: 41) använde föräldraintervjuer för att utreda föräldrars språkval och språkstrategier samt inspelningar för att utreda hurdan språklig vardag familjerna hade. De fann att alla familjer använde EPES (Majoritet)-strategin medvetet, men några föräldrar hade blivit mindre strikta över tid. Familjernas beslut att använda två språk hade ändå uppstått naturligt och spontant (Lehtonen & Valli, 2012: 61-62, 87). Palviainen och Boyd (2013: 244-245) föreslår att begreppet familjespråkpolicy borde omfatta också mindre explicita och mindre öppna beslut om hur språken används i familjen, liksom att hur familjespråkpolycyn kan ändras över tid och justeras i olika situationer.

Lehtonen & Valli (2012) visade i sin studie att informantfamiljerna hade flera motiveringar utöver det naturliga valet att använda två språk. Alla familjerna ansåg att tvåspråkigheten är en gåva och rikedom. Tvåspråkigheten i familjer var också ett viktigt val ur identitetsperspektiv. Föräldrarna använde också sådana argument som att de har läst och hört om tvåspråkighet. Alla föräldrar hade tänkt på barnens framtid och deras utbildnings- och arbetsmöjligheter. Vidare fann de att även barnen i familjerna är med och formar familjespråkpolycyn (Lehtonen & Valli, 2012: 73-7, 82, 89).

Barnens aktiva roll i formandet av familjespråkpolicy har också undersökts bl.a. av Fogle (2013), Luykx (2005) och Bergroth (2015). King och Fogle (2013: 173) anser att man borde ta hänsyn till barnens roll i formande av familjespråkpolicy i större utsträckning än man tidigare gjort. Fogle (2013:177) konstaterar att studier i familjespråkpolicy oftast har behandlat föräldrarnas strategier och föreställningar om språk och därför har hon studerat hur barn har upplevt att växa upp i ett tvåspråkigt hem. Enligt Fogle (2013: 195) skulle man förstå bättre hur barnen upplever familjespråkpolicy och hur barnen formar familjespråkpolicy om barnens synvinklar inkluderas i familjespråkpolicy. Därtill skulle man få en bättre förståelse av familjens yttre processer som påverkar barnens agerande. Fogle och King (2013: 20) anser att man borde fästa mera uppmärksamhet speciellt vid äldre barn och hur de formar familjespråkpolicy.

3.2.4 Samtalsstrategier

Curdt-Christiansen (2013: 278-279) anser att det behövs mer forskning i hur språkanvändningen sker i kommunikativa vardagliga ansikte mot ansikte-situationer, dvs. hur barn och föräldrar förverkligar deras familjespråkpolicy samt hurdan språklig stimulans föräldrar erbjuder sina barn. Hon är också intresserad av hur barn fogar efter eller avvisar föräldrarnas språkliga val. Lanza (2004: 250) konstaterar att det finns få studier om *samtalsstrategier* som föräldrarna använder när de kommunicerar med sina barn. Lanza (2004: 261-262) har kategoriserat fem samtalsstrategier hon har urskiljt hos tvåspråkiga familjer. I det här fallet betyder samtalsstrategi hur föräldrar reagerar när barnet blandar språk (Lanza, 2004: 261), eller som De Houwer (2009: 135) uttrycker det, reaktioner på barnets ”felaktiga” språkval. I min studie ser jag samtalsstrategier på liknande sätt som Lanza. Jag har samlat Lanzas (2004) kategorier i tabell 2.

Tabell 2. Samtalsstrategier enligt Lanza (2004: 262-266)

1. Minimalt förstånd- strategi

Barnet ska förklara sitt ärende på rätt

	språk
2. Gissningsstrategi	Föräldern gissar, barnet bekräftar
3. Upprepande	Föräldern upprepar på rätt språk
4. Gå framåt- strategi	Föräldern fortsätter samtalet
5. Kodväxling (Språkbyte)	Föräldern byter språk

Lanzas första strategi (*minimalt förstånd*) är att föräldern ber barnet att förklara sitt ärende igen på det ”rätta” språket. Den andra strategin handlar om att föräldern gissar vad barnet försöker säga och barnet bekräftar att föräldern förstår vad barnet menar. Om föräldern använder denna *gissningsstrategi* visar hon eller han förståelse för barnets användning av det andra språket (Lanza, 2004: 262- 264).

Lanzas tredje strategi betyder att den vuxne upprepa på ”rätt” språk det ord eller uttryck som barnet sade på ”fel” språk. Om föräldern bara fortsätter samtalet på sitt språk utan att rätta barnets yttranden använder föräldern en fjärde strategi som Lanza har definierat som *gå framåt*-strategi. Den femte strategin handlar om att föräldern kodväxlar eller byter språk och fortsätter samtalet på samma språk som barnet (Lanza, 2004: 262-265). De Houwer (2009: 135) har ändrat Lanzas ursprungliga benämning *kodväxling* till *språkbyte* i den femte strategin, därför att termen kodväxling kan ha flera betydelser och den femte strategin handlar om att föräldern byter språk. Lanzas (2004: 268) modell presenterar ett kontinuum från enspråkiga samtalsstrategier till tvåspråkiga samtalsstrategier. Detta illustreras i tabell 3.

Tabell 3. Lanzas (2004: 268) samtalsstrategier enligt kontext

Enspråkig kontext	Minimalt förstånd	Gissning	Upprepande	Gå framåt	Kodväxling	Tvåspråkig kontext
-------------------	-------------------	----------	------------	-----------	------------	--------------------

Med tanke på min undersökning är vidare Curdt-Christiansens (2013) studie om samtalsstrategier relevant, eftersom jag har behandlat läxläsning i min studie. Hon undersökte hur mödrar i tre tvåspråkiga engelska-kinesiska familjer hjälper sina barn med läxor. Mödrarna i fa-

miljen A och familjen B hade en öppen språkpolicy och de tenderade att rätta det språkliga beteendet hos deras barn. Båda mödrar hade stora förväntningar att deras barn blir funktionellt tvåspråkiga, men de tillämpade olika samtalsstrategier. Modern A använde nästan enbart kinesiska när hon hjälpte sin son med läxor. Curdt-Christiansen nämner denna språkpolicy som *högt organiserad familjespråkpolicy*. (Curdt-Christiansen, 2013: 282, 292)

Modern B hade inte en konsekvent användning av kinesiska. Modern B använde ofta gå framåt-strategin (Lanza 2004), eftersom hon hade bristande kunskaper i akademisk kinesiska. Enligt Curdt-Christiansen (2013: 292) kommer moderns språkliga strategi leda till ett vane-mässigt sätt att blanda språk. Hon hävdar också att utan medvetna språkliga strategier kan moderns försök att ändra barnens språkliga beteende misslyckas. Hon nämner denna språkpolicy som *oreflekterad anpassning hos föräldrar*. Modern C använde mest engelska med sitt barn och hon gynnade med detta en enspråkig engelsk språkpolicy. Denna språkpolicy har Curdt-Christiansen nämnt som *laissez-faire ("låt gå") familjespråkpolicy*. (2013: 282, 289, 293)

Enligt Curdt-Christiansen (2013: 293) visar dessa olika språkliga strategier att föräldrarna inte endast ska observera sina barns språkliga beteende utan de måste också göra medvetna och reflexiva handlingar för att erbjuda sina barn kvalitativ språklig input. Ansikte mot ansikte-interaktion med både kvalitativ och kvantitativ input är källan till tvåspråkig utveckling.

3.3 Tvåspråkiga syskon

Barron-Hauwert (2004: 92, 2011: 55) intresserade sig för hur syskon i tvåspråkiga familjer väljer vilket språk de kommunicerar med varandra. Det har dock forskats väldigt litet om språkval hos syskon. Schwartz (2010: 174) påpekar att det skulle behövas detaljerade studier om syskonens språkanvändning. Berglund (2008: 64) konstaterar att studier av syskons språkval i finsk-finlandssvenska förhållanden inte har gjorts i någon större utsträckning. Lehtonen och Valli (2012: 95) konstaterar också att studier om syskonförhållanden skulle behövas, om hur syskonens språkanvändning påverkar hela familjen och hur syskonen använder språk sinsemellan när de blir lite äldre.

Enligt Barron-Hauwaert (2011: 55) kan det språk som syskon föredrar vara ett språk eller blandning av två språk. Språkvalet är ofta omedvetet och har sitt ursprung i behovet av effektiv kommunikation. I föräldrarnas närvaro tenderar syskonen att anpassa yttranden enligt föräldern, ofta utan att inse det. Syskon kan också byta språk när föräldern kommer på plats, även om han eller hon inte talar med dem. Syskon föredrar det språk som de använder när de leker och spelar, berättar historier, skämtar och grälar. Föräldrar kan ha ett visst inflytande men i det långa loppet är det barn själva som väljer (Barron-Hauwert, 2011: 55).

Barron-Hauwert (2011: 55, 57) framför att yngre barn i familjen tenderar att följa äldsta barnets språkanvändning. Fallstudier om familjer visar att syskon ofta använder med varandra ett av de språken som föräldrar använder, men andra alternativet är skolspråket eller landets språk eller blandning av språken. Det kan ta tid för syskon att komma fram till vilket språk som passar bäst i deras situation. Det föredragna språket kan förändras över tid och i olika kontexter. Barron-Hauwert (2011: 57) konstaterar att det språk som passar in när syskonen leker med dockor eller tåg när de är små, inte nödvändigtvis är det bästa alternativet när syskonen blir tonåringar och tittar på filmer tillsammans.

Caldas (2012: 357) konstaterar att barn även kan kontrollera sina syskons språkanvändning och kräva att ett visst språk används. I Caldas familj krävde de yngre systrarna att deras storebror använder franska när han använde engelska. Barron-Hauwert (2011: 163) påpekar att detta kontrollerande tenderar att vara temporärt. Caldas (2012: 357) medger också att några år senare använde syskonen engelska med varandra utan att bry sig om familjens språkpolicy. Piller (2001: 76) hävdar att barnen kan rubba föräldrarnas bästa planer med tvåspråkighet. Enligt Piller (2001: 76) tenderar en minoritet av barnen uppskatta och dela föräldrarnas engagemang för tvåspråkighet. Hon anser att barnen gör egna beslut om språkanvändningen och dessa beslut antingen sammanfaller eller sammanfaller inte med föräldrarnas planer.

Yngre barn som är hemma med modern använder oftast moderns språk, men i skolåldern har jämnåriga kompisar starkare inflytande (Barron-Hauwert, 2011: 55). Samma synsätt förmedlar Spolsky (2009: 30), som menar att jämnåriga kompisar och skolan har större inflytande gällande språkanvändning och föreställningar om språk när barnen blir tonåringar. Caldas

(2012) har en annan synpunkt på kamraters inflytande, men kontexten är också en annan: att bevara minoritetsspråket. Caldas (2012: 356) hävdar nämligen att kamratgruppen är den mest utmanande miljön för familjespråkpolicy, speciellt i tonåren; om barnets kamrater inte talar minoritetsspråket, slutar barnet högst antagligen att tala sitt hemmaspråk. Det är väsentligt att behandla kamratsgruppens språkliga påverkan, eftersom min studie sträcker sig över flera år och vid den andra datainsamlingstidpunkten har de två äldsta barnen gått i skolan flera år.

Obied (2009: 705) undersökte hur syskon formar den språkliga miljön i tvåspråkiga familjer. Hennes undersökning handlar mest om läsfärdighet och hur ett äldre tvåspråkigt syskon stödjer det yngre syskonets läsfärdighet och hur detta blir mer komplext om syskonen inte har en stor ålderskillnad eller om det handlar om en storebror och en lillebror. Obied (2009: 709) var intresserad av hur föräldrar och tvåspråkiga syskon byter mellan språken när de skriver och läser texter i de två olika språken, (på portugisiska och på engelska) t.ex. när de läser tidningar, skriver anteckningar, lappar och köplistor. Hennes studie handlar om hur syskon hjälper varandra och om yngre syskon avvisar eller anpassar sig till det äldre syskonets språkliga miljö och om föräldrar ger vidare sin läsningsspraxis till sina barn på samma sätt. Det första barnet tenderar att diskutera med sina föräldrar angående sin läsningsspraxis medan yngre syskon kan identifiera sig med sina äldre syskon i sina språkliga val eller konflikterna kan uppstå mellan syskon (Obied, 2009: 707).

Obieds (2009) studie visar att mönstret kan variera stort från en familj till en annan. I en familj med en portugisisk far, engelsk mor, storebror 13 år och lillebror 9 år, var det nästan omöjligt för storebrodern att stödja lillebrors språkutveckling eftersom lillebrodern avvisade den språkliga modellen hos storebrodern och aldrig skulle be om hjälp. Den portugisiska faderns kultur och språk dominerade hemma och det var svårt för modern att främja minoritetsspråket (engelska) och -kulturen. Storebrodern stödde ändå lillebrodern att använda engelska i digitala medier. (Obied, 2009: 718)

I en annan familj med en portugisisk far, engelsk mor, storsyster 8 år och lillebror 6 år, identifierade storsystern sig starkt med sin portugisiska far och vägrade att tala engelska med sin mor. Den portugisiska fadern var emot aktivt stöd i läsningen hemma och förväntade sig att barnen arbetar självständigt för att förbättra sina läsfärdigheter. Den engelsktalande modern

fortsatte ändå diskutera engelska texter och den portugisiska fadern läste texter på båda språken, därför fick barnen läsfärdigheter på både språken nästan omedvetet. (Obied, 2009: 718)

Den tredje familjen hade en irländsk far, portugisisk mor, storebror 11 år och lillasyster 6 år. I familjen användes båda språken aktivt och storebrodern kunde båda språken lika bra. Med lillasystern blev portugisiska starkare, men storebrodern hade upprätthållit personspecifik språkanvändning, engelska med fadern och portugisiska med modern. Den irländska fadern uppmuntrade storebrodern aktivt att stödja lillasystemens läsning. I den fjärde familjen (modern från Skotland, storebror 17 år, storasyster 16 år och lillebror 11 år) stödde storasystern lillebroderns läsfärdigheter när modern arbetade. (Obied, 2009: 718)

Obieds (2009: 718) undersökning visar att föräldrar måste lära, uppmuntra och stöda syskon att hjälpa varandra hemma med läsning, ett sådant stöd kan inte föräldrar förvänta sig växa fram naturligt. Hennes undersökning visar även att syskon spelar en viktig roll i formandet av den språkliga miljön i familjen och syskonens roll blir ännu större när de blir tonåringar medan föräldrarnas roll minskar.

Bergroth och Kvist (2011) gjorde en studie om tvåspråkiga syskons språkanvändning. Deras studie är relevant med tanke på min undersökning, eftersom jag också observerar hur tvåspråkiga syskon använder språken med varandra. Bergroth och Kvist (2011: 48-49) hänvisar i sin studie om tvåspråkiga leksituationer till Garcías (2009) syn på tvåspråkiga situationer. Med flerspråkig kommunikation menas att båda språken har samma status i samtalet. Tvåspråkigheten utvecklas, ändras och formas i olika samtal och därför kan tvåspråkigheten inte ses som ett statistiskt fenomen (Bergroth & Kvist, 2011: 49). Som metod användes inspelningar av tvåspråkiga syskons språkanvändning i leksituationer. Informantfamiljernas vardag var tvåspråkig: barnen använder svenska med pappa, oftast syskon talade svenska med varandra, men med mammor kommunicerade barnen tvåspråkigt. Dagvårdsspråket var svenska, men finska användes också bland barnen, eftersom det fanns tvåspråkiga och finskspråkiga i daghemsgruppen. (Bergroth & Kvist, 2011: 46-47)

Bergroth och Kvist (2011: 49) definierar tvåspråkiga situationer ur en synvinkel att barnet har en möjlighet att bli förstått på båda språken. I tidigare studier har man ofta haft omgivningens

språkfärdigheter som utgångspunkt. Bergroth och Kvist (2011: 56) kom fram till att barnen byter mellan språken ledigt och att tvåspråkig kommunikation är en naturlig del i barnens vardag. De påpekar att barnen kombinerar språken även om man inte kan finna en orsak varför språket byts.

4 SYFTE, METOD OCH MATERIAL

I detta kapitel presenterar jag mina forskningsfrågor, mina forskningsmetoder, min informantfamilj och datainsamlingen. Först redogör jag för utgångspunkter för kvalitativ studie, etnografi och fallstudie, sedan behandlar jag kort observationer och intervjuer. Därtill presenterar jag min informantfamilj för att ge en inblick i hurdan språklig bakgrund familjen har. Jag beskriver också min materialinsamling och hur jag analyserar materialet.

4.1 Syfte

Syftet med undersökningen är att utröna familjespråkspolicyn i en familj som den visar sig vid två tidpunkter. Syftet med undersökningen är också att identifiera förändringar i familjespråkspolicyn mellan dessa tidpunkter. Mina forskningsfrågor är:

Hurdan familjespråkspolicy har den observerade familjen vid tidpunkt 1 respektive tidpunkt 2:

- *i termer av språkstrategier enligt Barron-Hauwaerts modell och samtalsstrategier enligt Lanzas kategorier;*
- *hur språk används i relation till olika personer: av mamma gentemot barn, av pappa gentemot barn, av barn gentemot mamma och pappa, av syskon gentemot varandra; samt*
- *hurdana motiveringar och attityder familjen har gällande språkanvändning och språkval.*

Hur förändras familjespråkspolicyn över tid och vad spelar in?

Min hypotes är att utgående från Barron-Hauwerts (2004, 2011), Caldas (2006) och Lehtonen och Vallis (2012) studier är det befogat att anta att resultaten även i föreliggande undersökning visar att föräldrarna använder EPES-strategin striktare när barnen är yngre och att språkanvändningen justeras i olika situationer. Utgående från Barron-Hauwerts (2011) och Berglunds (2008) studier använder (de två äldsta) syskonen båda språken med varandra när de är yngre, men i skolåldern använder de mest skolspråket med varandra.

4.2 Kvalitativ och etnografisk fallstudie

Med tanke på syftet med min studie anser jag att en kvalitativ och etnografisk fallstudie fyller sin funktion. Mitt syfte är att beskriva språkanvändning i en tvåspråkig familj. Enligt Olsson och Sörensen (2011: 106, 131, 134) är syftet med en kvalitativ undersökning att beskriva och karaktärisera ett visst fenomen i människans livsvärld, dvs. hur människor uppfattar och erfar världen. Enligt Olsson och Sörensen (2011: 100) betyder kvalitativt förhållningssätt att forskaren fokuserar på att få en helhetsförståelse. För att få denna helhetsförståelse kombinerar jag flera metoder och är med i familjens vardag i olika situationer vid olika tidpunkter.

Ordet etnografi kommer från grekiskans *éthnos* folk och *grafein* beskriva. Etnografen kännetecknas av forskarens närvaro och deltagande (Olsson och Sörensen, 2011: 167). Enligt Lalander är observationer på fältet vid sidan av intervjuer viktiga för etnografen för att kunna "närma sig den andres utgångspunkt" (2011: 83). Lalander (2011: 85) påpekar att man kan kombinera flera olika metoder beroende på forskarens intressen och vad som ska studeras. Han konstaterar vidare att en etnografisk forskare följer med människor i deras vardag, bygger upp relationer och lyssnar på människors berättelser. Blommaert och Jie (2010: 12) påpekar att etnografi är ett induktivt sätt att forska; teorin baserar sig på empiriska fynd från fältet. Lalander (2011: 97) liksom O'Reilly (2009: 87) påpekar att risken med en etnografisk undersökning kan vara att man kan *go native*, dvs. att man kan bli så involverad i människors liv att man förlorar sin vetenskapliga distans.

En undersökning om en specifik företeelse (en person, en social grupp, en händelse, ett program eller en institution) kallas för en fallstudie (Merriam, 1994). En specifik företeelse är ett exempel på en mer omfattande grupp av personer, skeenden eller händelser. Forskaren måste välja vad som ska observeras, vem som ska observeras och var och när observationer ska göras, dvs. forskaren måste först avgränsa och definiera det fall som ska studeras. Den vanligaste urvalsstrategin är ett ändamålsenligt eller målinriktat urval som har som grundtanke att forskaren vill förstå, upptäcka och få insikt. Då beskriver forskaren vissa kriterier som krävs för att undersökningen blir relevant och sedan söker man ett urval som lämpar sig för dessa kriterier (Merriam, 1994: 24, 60-62).

Primära källor i en fallundersökning är intervjuer och observationer. Ofta kombinerar man observationer med samtal och informella intervjuer. Om man vill direkt iaktta en händelse är observation den bästa tekniken. Man måste välja först vad som observeras, man kan inte observera allt. Det behövs stor koncentration så att man kommer ihåg så mycket som möjligt (Merriam, 1994: 101-105). Lalander (2011: 98) anser att man helst ska anteckna ”i huvudet” medan observationen pågår, eftersom skrivande kan vara störande för informanterna. Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2011: 56) påpekar att intervjuer kompletterar observationer ur en etnografisk synvinkel. I min undersökning har jag använt mig av både observationer och intervjuer.

Enligt Merriam (1994: 106) finns de flera förhållningssätt som forskare kan välja som observatör. Junker (refererad i Merriam, 1994: 106-107) delar olika förhållningssätt i fyra kategorier: fullständig deltagare, deltagare-observatör, observatör-deltagare och fullständig observatör. Som *fullständig deltagare* är man med i gruppen och man döljer sin riktiga identitet som forskare. Som *deltagare-observatör* är det känt för gruppen att man är observatör, men det är mindre viktigt. Alltså observatören är mera deltagare. Som *observatör-deltagare* är det tvärtom. Observatören är deltagare i gruppen men det är viktigare att samla in information. Observatören är känd för gruppen. En *fullständig observatör* är osynlig eller en anonym del av miljön t.ex. i ett bibliotek. Merriam (1994: 106) påpekar att fallstudieforskare sällan är renodlat observatörer eller deltagare. Enligt Lalander (2011: 102-103) är den deltagande observatörsrollen lämplig i en etnografisk studie, eftersom forskarens förståelse av informanten ökar genom att forskaren kan leva sig in i informantens liv. I min studie är jag en deltagande observatör, eftersom jag har velat skapa så naturliga situationer som möjligt. Jag är en aktiv medverkare vid de flesta observationerna.

Kvalitativa intervjuer är fokuserade på vissa teman (Olsson & Sörensen, 2011: 134). Enligt Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2011: 40) kan de kallas också semistrukturerade. En kvalitativ intervju kan innehålla både fasta frågeformuleringar och öppna frågor. Fördelen med en kvalitativ intervju är att man kan variera i vilken ordning man ställer frågorna enligt situationen och man kan också anpassa frågorna så att de passar i situationen. I mina intervjuer lät jag samtalet styra i vilken ordning jag ställde frågorna så att intervjuerna blev samtalsliknande.

Schwartz (2010: 185) konstaterar att den mest använda forskningsmetoden i studier om familjespråkpolicy är kvalitativa, semistrukturerade intervjuer. Hon vill betona vikten av intervjuer, eftersom de ger förståelse om processer som pågår i familjen. Schwartz (2010: 187) betonar även att det finns behov att studera språkstrategier i en autentisk miljö med hjälp av etnografiska observationer.

4.3 Informantfamilj och materialinsamling

I min studie har jag haft en informantfamilj. Familjen bor i Svenskfinland och hemortens majoritetsspråk är svenska. Till familjen hör mamma, pappa och tre barn. Mamman är uppvuxen i Sverige men hon har finska föräldrar. Hon har talat finska med sina föräldrar och kompisar, och hon har gått grundskolan på finska i Sverige. Hon har lärt sig svenska ordentligt först när hon gick på gymnasiet. Pappan är uppvuxen i Svenskfinland och han har haft svenska som hemmaspråk. Han har lärt sig finska ordentligt i arbetslivet som vuxen.

När jag började samla in material var barnen 7 år, 5 år och 1 år gamla. Min första materialinsamlingsperiod pågick under 9 månaders tid. Jag började min materialinsamling med observationer. Jag observerade hur de två äldsta barnen använde finska och svenska i olika miljöer: hemma, i daghemmet, på biblioteket, på simstranden, i lekparken, på en picknickträff ute, hemma hos deras kompisar. För att få lov att observera på daghemmet kontaktades den lokala dagvårdsbyrån. De föräldrar som hade barn i samma grupp som mina informantbarn informerades om observationen. Jag intervjuade också de två äldsta barnen om deras språkliga vardag (bilaga 1). Jag intervjuade barnen på svenska. I ett senare skede när de flesta observationer var färdiga, intervjuade jag föräldrar på svenska (bilaga 2). Föräldrantervjuerna spelades in och transkriberades senare, barnens intervjuer antecknades med papper och penna och renskrevs i ett senare skede på dator.

För att få uppdaterad information om språkanvändningen i familjen, bestämde jag mig för att samla in material flera år senare då äldsta brodern hunnit bli 12,5 år gammal, mellanbrodern var 10,5 år gammal och lillasystern var 6,5 år gammal. Då valde jag en annan metod av prak-

tiska skäl: en skriftlig intervju (bilaga 3) där mamman ombads att observera sina barn och beskriva den nuvarande språkanvändningen i familjen.

Jag vill påpeka att min process med avhandlingen har pågått under sex års tid. När jag började med min ursprungliga forskningsplan, formade jag intervjufrågorna i enlighet med den ursprungliga tanken. Eftersom jag bestämde mig för att lämna bort en del av forskningsfrågorna som jag hade i början, har jag inte tagit med alla intervjusvar och analyserat dem i resultatdelen. Jag har valt att koncentrera mig på de frågor och svar som är aktuella för mina forskningsfrågor i dagens läge.

För att skydda informantfamiljens identitet använder jag pseudonymer: äldsta barnet får här heta *Oliver*, mittersta barnet *Kasper* och yngsta barnet *Kajsa*. Föräldrarna får heta *Maria* och *Patrik*. För att skydda informantfamiljens identitet lämnar jag bort årtal i analysdelen; jag har alltså medvetet valt att inte avslöja när jag har varit ”på fältet”. Detta sätt har andra forskare använt, t.ex. Ely m.fl. (1993: 245).

Lalander (2011: 96) diskuterar forskarens roll i en etnografisk studie. Eftersom forskaren använder mycket tid med sina informanter kan forskaren gå utanför sin forskarroll och börja påverka informanter och deras liv. Jag har valt en informantfamilj som jag känner. Jag upplever att det har varit praktiskt att observera en familj som jag också annars umgås med. Min utmaning har varit att kunna ta forskarrollen i situationer då det handlar också om vänskap. När fokus har varit på observationer har jag ändå lyckats fånga det väsentliga som jag har varit intresserad av. *Olivers* och *Kaspers* tvåspråkiga kompisar vid observationerna är mina egna barn och när jag har talat med mina barn har mitt beteende påverkat också *Olivers* och *Kaspers* språkliga omgivning i dessa situationer. I analysdelen kommer jag att behandla sådana situationer närmare.

Den vänskapsrelation jag har med familjen kan potentiellt påverka hur föräldrarna har svarat i intervjuerna med dem. Jag har ändå upplevt att samtalsämnet inte är känsligt för min informantfamilj och att tvåspråkigheten är en naturlig del i familjens liv.

Lalander (2011: 90) påpekar att informanternas beteende också kan påverkas när de vet om forskarens närvaro, detta kallas forskareffekt. Blommaert och Jie (2010: 27) hävdar att det alltid finns en forskareffekt: man kan inte observera en situation utan att finnas där. Jag har försökt dämpa forskareffekten genom att observera i naturliga situationer. När jag har haft som syfte att observera mest barnen, har jag umgåtts med mamman såsom vi har brukat göra annars också, t.ex. hemma, i lekparken och på simstranden.

Jag har valt att analysera mitt material med hjälp av induktiv innehållsanalys. Enligt Tuomi och Sarajärvi (2009: 108) betyder innehållsanalys att man ordnar sitt material genom att finna kategorier så att det blir en logisk helhet. Schreier (2012: 3) konstaterar att målet med innehållsanalys är att beskriva innebörden i undersökningsmaterialet systematiskt. Tuomi och Sarajärvi (2009: 108) framför att induktiv innehållsanalys har sin utgångspunkt i materialet, att man utgår från materialet, för att kunna finna kategorier. Schreier (2012: 26, 87) anger att kvalitativ innehållsanalys är ofta induktiv, eftersom man vill använda metoden för att beskriva sitt material.

Jag anser att induktiv innehållsanalys lämpar sig bäst för mitt material, eftersom jag vill upptäcka det väsentliga i materialet och beskriva dess innehåll på ett logiskt sätt. Materialet som jag samlade in under den första datainsamlingsperioden följer samma ordning som den teoretiska bakgrunden: först presenterar jag familjespråkpolicyn och språkstrategierna i familjen, sedan presenterar jag språkanvändningen hos syskonen. Materialet som jag samlade in vid den andra datainsamlingstidpunkten följer också samma mönster, men jag har valt att presentera syskonen enskilt, därför att materialet kommer till sin fulla rätt.

5 ANALYS

I detta kapitel presenterar jag resultaten. Jag har valt att dela in resultaten i tre olika huvudkategorier. *Familjespråkpolicy och språkstrategier, tvåspråkiga syskon* respektive *familjespråkpolicy över tid*. De två första huvudkategorierna bygger på analysen av materialet som jag samlade under den första datainsamlingsperioden. Familjespråkpolicy och språkstrategier har i sin tur tre underkategorier: *motiveringar bakom språkanvändningen, motiveringar bakom valet av skol- och dagvårdsspråk* samt *den komplexa språkanvändningen*. Kategorin tvåspråkiga syskon beskriver *den språkliga vardagen sett ur barnens synvinkel*, och *språkanvändningen hos syskonen*. Den sista huvudkategorin, familjespråkpolicyn över tid omfattar analysen av materialet vid andra datainsamlingspunkten och diskussion kring förändringarna i familjens språkanvändning. Eftersom jag har valt en induktiv innehållsanalys, har jag kategoriserat svaren som jag fick vid den andra datainsamlingspunkten på annat sätt: utifrån materialet ville jag lyfta fram *språkstrategier i familjen, språkanvändningen hos familjens barn enskilt* och *förändringar i språkanvändningen*.

För att kunna skilja mellan min egen text och föräldrarnas röst har jag använt citattecken och kursivstil i föräldrarnas citat. Jag har återgett citaten så ordagrant som möjligt. För att kunna skilja mellan min analys och mina tidigare fältanteckningar har jag använt mindre bokstäver och begränsat fältanteckningarna till egna boxar. För att enklare kunna identifiera underkategorierna har jag använt fet stil för att markera kategorin.

5.1 Familjespråkpolicy och språkstrategier

Både föräldrantervjuer och observationer användes för att få svar på frågan hurdan familjespråkpolicy och vilka språkstrategier familjen har. För att fånga familjespråkpolicyn ur ett utvidgat perspektiv som Spolsky (2004) ser på den, observerade jag familjen och familjemedlemmarnas språkanvändning. Med hjälp av endast intervjuerna kan man inte undersöka språkanvändningen *i praktiken*. För att utreda *ideologin bakom* och *planeringen av språkanvändningen* är intervjuerna dock av stor betydelse.

Föräldrarna intervjuades enskilt på svenska. Första frågan i föräldrintervjuerna var ”Vad tänker du på när du hör termen Family Language Policy?” Det var en ny term för båda föräldrarna och den engelska termen användes för att den svenska termen familjespråkpolicy inte var etablerad ännu. Mammans uppfattning är ”*vad man har för principer hemma att vad man talar för språk*”. Pappan använder uttryck som ”*vi har beslutat, vår familjepolitik angående språk är... och att jag pratar svenska och Maria finska*”. Pappan berättar alltså om ett beslut om språkanvändningen.

Pappan berättar ”*Vi har varit ganska tiukka (stränga) med det eller så här rennosti tiukka (avspänt stränga) utan desto större laddningar*”. Mamman använder nästan samma uttryck senare i intervjun, då frågan gäller en person–ett språk-principen: ”*inte är vi så tiukkapipo (strikt) att vi inte alls kan...*” Här berättar pappan att de har varit **relativt konsekventa med språkanvändningen**, att han talar svenska med barnen och mamman talar finska med barnen. Mamman är av samma åsikt då hon berättar ”*man måste ta lite enligt situation men att nu försöker vi hålla ganska långt*”. Det är intressant att notera även kodväxling i citaten, att föräldrarna använde vissa finska uttryck eller ord, antagligen därför att de är mera beskrivande och passar in bättre i sammanhanget än motsvarande svenska uttryck.

Enligt föräldrarna fattade de **ett medvetet beslut** om att mamman talar finska med barnen och pappan talar svenska med barnen, redan innan första barnet föddes. Efter att jag frågat om termen Family Language Policy, ställde jag en allmän fråga ”Hur använder ni finska och svenska i er familj?” Båda föräldrarna ger samma svar, att mamma pratar finska med barnen och pappa pratar svenska med barnen och föräldrarnas gemensamma språk är svenska. Detta kan jämföras med King, Fogle och Logan-Terrys (2008: 907) syn på familjespråkpolicy som explicit och öppet planerande av språkanvändningen hemma bland familjemedlemmar. Föräldrarna säger alltså att de använder EPES- strategin med det lokala majoritetsspråket som föräldrarnas gemensamma språk, eftersom de bor på en ort med svensk majoritet (se Barron-Hauwert 2011: 186). Även om föräldrarnas gemensamma språk inte är landets majoritetsspråk, är barnens och likaså hela familjens vardag präglad av ortens majoritetsspråk.

5.1.1 Motiveringar bakom språkanvändningen

Jag fann en del teman som även Lehtonen och Valli (2012) presenterade i sin studie. Dessa ingriper *det naturliga valet, betydelsen av litteratur, ”språk är rikedom”* och *barnens framtid*. Därtill fann jag två andra kategorier: *nyttan med tvåspråkigheten* och *föräldrarnas egen enspråkiga barndom*, eftersom det var någonting som båda föräldrar betonade starkt. Föräldrarna fick svara på frågan: Varför vill ni ha en tvåspråkig familj och tvåspråkiga barn? Föräldrarna lyfte upp motiveringar också som svar på frågorna: Vad har ni för mål med de två språken, med tanke på barnens framtid? Vill du berätta något annat om språkanvändningen i er familj, eller något annat, som handlar om det här?

Den första kategorin som jag vill lyfta fram är **föräldrarnas egen enspråkiga barndom**. Pappan berättar att de vill ha tvåspråkiga barn, eftersom han själv har lärt sig det andra språket *”kantapään kautta”* (med stor ansträngning). Detta uttryck använder både mamman och pappan. Mamman uttrycker den här motiveringen senare i intervjun då hon får fritt berätta om någonting väsentligt om språkanvändningen i familjen. Båda föräldrar ser nyttan med en tvåspråkig barndom, eftersom de själva har haft en enspråkig barndom och inte kunnat det andra språket i omgivningen. Pappan anser att det är det största motivet att gå in för tvåspråkigheten. Pappan nämner att *”så har man ju upplevt det här som ett stort handikapp att man inte ha kunna finska så bra som barn och som ung”*. Mamman berättar att hon har fått *”kämpa med svenskan”*.

Båda föräldrarna betonar i intervjuerna om hur stor **nytta barnen har haft med tvåspråkigheten**. Den här motiveringen nämnde mamman som svar på frågan *”Varför vill ni ha en tvåspråkig familj och tvåspråkiga barn”*. Mamman berättar, att *”vi har nog haft större nytta av det som vi tänkte liksom. Att man märker på barnen att de har nog vilket sammanhang som helst så kan de sen bara byta och är med ändå”*. Både mamman och pappan berättar om nyttan med två språk när de får berätta om någonting väsentligt om språkanvändningen i familjen. Mamman berättar *”Vi förstod inte heller från början när vi tog det här beslutet att tala två språk att vi förstod inte vilken tjänst egentligen vi gjorde för dom här barnena. Vi tänkte kanske inte så långt men nu har vi redan märkt att vilken nytta dom har av det som barn”*.

Pappan berättar också om nyttan med tvåspråkigheten: *”Egentligen har den stora överraskningen varit det att barnen i ung ålder redan liksom har fått så stor nytta av det att dom kan båda språken”*.

Pappan konstaterar i intervjun att *”det är naturligt för Maria att du pratar ditt eget modersmål med barnen och på det här viset har det varit en väldigt på ett vis naturlig sak att gå in för det här”*. Även om det har varit ett medvetet beslut så har det varit **en naturlig sak**. Lehtonen och Valli (2012: 61-62) fann också i sin studie att föräldrarna tyckte att det var en naturlig sak att använda båda språken i familjen. Mamman berättar att en motivering varför de vill ha en tvåspråkig familj är att de har **finska och svenska släktingar**.

Föräldrarna anser att **språk är rikedom** och en gåva som man kan ge till sina barn. Pappan använde också ordet *möjlighet* som de kan ge sina barn. Lehtonen och Valli (2012: 63-64) fann också liknande argument i sina föräldrantervjuer.

Mamman berättar också att de hade läst många böcker om tvåspråkig barnuppfostran innan första barnet föddes. Som svar på frågan *”När bestämde ni er att ni vill lära era barn svenska och finska?”* svarar mamma *”Sen hade vi läst ganska mycket böcker”*. King och Fogle (2006: 700-703) konstaterar att föräldrar ofta hänvisar till vetenskaplig eller populär litteratur om tvåspråkigheten. Lehtonen och Vallis (2012: 66) studie bekräftar också **betydelsen av litteraturen**.

Lehtonen och Vallis (2012: 68) studie visar att föräldrarna hade tänkt på **barnens framtid** och hurdana möjligheter tvåspråkigheten erbjuder. På frågan *”Vad har ni för mål med de två språken, med tanke på barnens framtid”* svarar pappan att *”jag vill ha att mina barn ska ha möjlighet till att vara framgångsrika och att dom via den här språkliga rikedom ska ha möjlighet att klara sig i Finland och förstås hela världen vart dom nu sen är på väg så det får dom själva bestämma och hur dom använder det dom har”*. Mamman anser: *”Att språk är ju rikedom, att man kan kommunicera, att man kan vara med i olika sammanhang och uttrycka sig.”*

5.1.2 Motiveringar bakom valet av dagvårds- och skolspråk

Jag fann tre kategorier i föräldrintervjuernas svar på frågan ” Vad har era barn för skol- och dagvårdsspråk? Hur har ni valt språket, varför? Barnen har svenska som skol- och dagvårdsspråk. Båda föräldrar betonar identitet men pappan tar upp andra motiveringar att välja svensk dagvård och skola: barnens starka finska och svenska som minoritetsspråk i Finland.

Föräldrarna betonar betydelsen av **identitet**. I valet av dagvårds- och skolspråk handlar det mycket om finlandssvensk identitet, medger pappan: *”med det första barnet så var det kanske lite identitetsgrej för mig det måst- kan jag medge”*. Pappan vill att barnen är engagerade i svenska sammanhang, *”vill man gärna understödja det svenska i Finland på det viset att också barnen är engagerade i svenska, så pass finlandssvensk är jag”*. Båda föräldrar berättar att barnen är registrerade som svenskspråkiga i befolkningsregistret. Mamman berättar att *”det är väl att bevara finlandssvenskheten som vi tog det val, hon tycker att ”det härstammar från nånting att dom följer det liksom nånting som åtminstone från början har varit finlandssvenska så fortsätter den”*. Mamman tycker själv att *”Patrik är ju konkret finlandssvensk men jag är lite så där blandat fast jag är finsk medborgare så är jag uppvuxen i Sverige”*. Lehtonen och Valli (2012: 64-65) fann att motiveringar bakom språkstrategierna handlar också om identitet, medan i min studie började föräldrarna tala om identitet när det var fråga om motiveringar bakom valet av dagvårds- och skolspråket.

En annan motivering bakom dagvårds- och skolspråk är **barnens starka finska**. Pappan resonerar *”Med dagvård och skola, så i princip skulle dom inte ha nån skillnad, dom skulle ha klarat sig i båda språkgrupperna men det där i och med att för det första då att finskan är så stark som barn så det är bra att vara sen i svensk miljö så blir den stark också den sen kompen serar det”*. Pappan upplever att barnens finska är så stark så svenska skolan behövs för att få stark svenska också.

Han motiverar valet av skolspråket också med **svenska som minoritetsspråk i Finland**: *”När ändå Finland är så finskt som det är så om man inte har en väldigt stark svenska så tunnas den där svenskan ut till väldigt lite”*. Pappan anser att *”finskan får du stark i alla fall för att du hör det alla andra ställen än här”*. Jag anser denna kommentar intressant, eftersom barnens

vardag är ”här” på den svenskdominerande orten. Pappans resonemang bygger mera på språkliga förhållanden i större perspektiv medan barnens vardag ”här” handlar om språkliga förhållanden i närmiljön.

Min informantfamilj följer samma mönster som Sundman (1999:18, 20) påpekar att de familjer som medvetet fostrar barnen tvåspråkigt brukar välja svensk skola och att de ofta har registrerat barnen svenskspråkiga och också valt svensk dagvård för barnen.

5.1.3 Den komplexa språkanvändningen

Föräldrarna har berättat i intervjuerna om en person–ett språk-strategin, att mamman talar finska med barnen, pappan talar svenska med barnen och föräldrarna talar svenska sinsemellan. Spolsky (2004: 5) skiljer mellan språkplanering och språkanvändning, dvs. att man säger att man gör på ett visst sätt behöver inte betyda att man gör det i praktiken.

Föräldrarna fick frågor om hur språken används i olika vardagliga situationer. På frågan om språkanvändning när mamma är hemma med barnen och pappa kommer hem svarar pappan: ”*Då talar vi sikinsokin (huller om buller) alltså på det viset att jag talar mitt språk och Maria talar sitt språk och barnen växlar där emellan sen*”. Mamman svarar: ”*Pappa pratar svenska med barnen och mamman pratar svenska med pappan, men ändå finska med barnen*”. Ett annat exempel på en vardaglig situation som efterfrågades var när pappa är hemma med barnen och mamma kommer hem. Pappan anser att de fortsätter på samma sätt som i föregående exempel, men ”*nog händer det ju att man flikar in något finskt ord där emellan*”.

En intressant språklig situation i en tvåspråkig familj är en måltidssituation (se t.ex. García 2009). Föräldrarna frågades om språkanvändningen om hela familjen är på plats, t.ex. vid matbordet och då svarade pappan: ”*Fortsättningsvis blir det båda språkena. Att jag talar mitt språk och Maria sitt språk och barnena växlar däremellan beroende på vem man pratar med. Och sinsemellan sen så pratar dom det språk som faller dem in. Men dom blandar väldigt lite eller inte egentligen alls vad jag upplever*”. Mamman menar att det blir svenska då: ”*Om vi alla sitter vid matbordet och vi diskuterar att vi alla är med i diskussionen att jag pratar med*

pappan också så då tar jag nästan på svenska... I sammanhang jag talar direkt till ett barn, så då byter jag till finska men om vi pratar alla så där allmänt om en och samma sak, så då håller jag mig till svenskan att då kan jag till och med till barnen säga på svenska.” Det här exemplet lyfter fram **mammans flexibilitet i språkanvändningen**.

Dessa berättelser från föräldrarna kan jämföras med mina fältanteckningar:

2.8. Hemma hos Kasper och Oliver. Deras pappa är också hemma. Jag observerar två situationer: när pappa fixar Olivers cykel och mamma också är med, och lunchen. Både svenska och finska används. Mamma talar finska med pojkarna, pappa talar svenska med pojkarna. Oftast svarar pojkarna på samma språk som mamman/pappan använt, men det händer också att t.ex. Oliver säger något på svenska när han vill prata med mamman men mamman svarar på finska. Mamman talar svenska med pappan och vid matbordet är det både finska och svenska som hela tiden används. Alla förstår de båda språken, därför är det naturligt att fortsätta t.ex. på svenska även om någon först har sagt något på finska. Barnen har alltid samma språk - om Kasper börjar på svenska, fortsätter Oliver på svenska. Med mamman kan det bli flera samtalsturer så att Oliver eller Kasper pratar svenska, och mamman finska.

I de här vardagliga situationerna ser vi tydligt hur flerspråkig kommunikation fungerar i praktiken. García (2009: 45) konstaterar att flerspråkig kommunikation handlar om att skapa mening i tvåspråkiga situationer. Det är meningsfullt för tvåspråkiga att **samtalet fortsätter även om språket byts mellan samtalsturer**, när alla förstår båda språken.

Jag var intresserad av att veta hur föräldrarna reagerar om barnen säger någonting på ”fel” språk och hurdana samtalsstrategier (jfr Lanza 2004, avsnitt 3.2.4) föräldrarna använder. Föräldrarna fick frågan om barnen alltid talar svenska med pappa och om så inte är fallet om pappa då svarar på svenska ändå eller på finska. Båda föräldrar har samma åsikt, att **barnen oftast är konsekventa med att använda svenska med pappan**:

Pappan berättar: ”Jag tror att det har nog nästan aldrig varit nån situation att dom inte skulle ha pratat svenska med mig, kanske nån gång har det hänt, nån gång har jag också kanske svarat på finska. Men det har varit en sån där situation -- att vi är i finsk omgivning, så då händer det att man växlar ord på finska. Men så här i normala fall är det sällsynt”.

Mamman svarar: ” *Inte skulle jag ha hört nån gång att de skulle ha börjat på finska. Jag vet inte sen förstås när vi är hos mommon och mofan, så när vi talar finska med alla, men nu är dom genast tycker jag att dom svänger... att jag tycker inte att jag ens skulle ha hört att dom skulle nån gång tala finska med... eller sagt på finska liksom... att åt det hållet är dom nog mera så där att det är alltid svenska*”.

Föräldrarna fick också frågan om barnen alltid talar finska med mamma, och om så inte är fallet om mamma då svarar på finska ändå eller på svenska. Pappan anser att ”*barnen talar finska med mamma så där 99 procent*”. Mamman tycker att barnen ibland talar svenska till henne, till exempel om de just har pratat svenska med en kompis. Mamman berättar att hon svarar på finska eller på svenska, beroende på situationen. Mamman upplever att barnen för det mesta talar finska till henne, men de talar också svenska till henne, **barnen är inte lika konsekventa med finskan än med svenskan när de talar med pappan**: ”*ibland nog att om dom har just pratat till exempel med kompisen på svenska-- om dom sen säger till mig på svenska, så vissa gånger svarar jag nog på finska tillbaka också men att det beror lite på där också men att ibland på finska ibland på svenska fast dom skulle fråga på svenska... att nu säger dom på svenska till mig också där att det inte är så där helt... men att för det mesta ändrar dom ju till finskan*”.

Enligt intervjuavaren och mina observationer under första insamlingsperioden kan jag se samtalsstrategier som är mera tvåspråkiga än enspråkiga. Både mamman och pappan använder antingen **gå framåt-strategin** eller **språkbyte/kodväxling** (De Houwer 2009: 135, modellen av Lanza 2004: 262, se avsnitt 3.2.4). Föräldrarna använder åtminstone inte den mest enspråkiga strategin, att barnet måste säga sitt ärende en gång till på föräldrarnas eget språk för att bli förstått. Eftersom båda föräldrarna är tvåspråkiga är det naturligt att använda mera tvåspråkiga samtalsstrategier.

Föräldrarna fick frågan ”Använder ni principen en person - ett språk i er familj, eller beroende på situationen, miljön, vilka människor är närvarande, talar ni svenska eller finska med era barn?” Svaren på denna fråga visar att **familjen främst anpassar EPES-strategin enligt situation**:

Mamman svarar: ”Jo, att inte är vi så tiukkapipo (stränga) liksom att vi inte alls kan... att man måste ta enligt situation men att nu försöker vi hålla ganska långt.”

Pappan berättar: ”Hemma så är det alltid på det viset. Och nog är det annars också --- förstås att är vi hos en hel finskspråkig familj så då brukar vi säkert då pratar vi säkert finska och är vi hemma hos en helt svenskspråkig så svenska. Men ändå fast om vi är i en sån miljö så brukar åtminstone jag prata svenska med barnen om jag har något ärende till dom. Om inte det förstås gäller alla då i den situationen och det är folk som inte kan det andra då kanske man växlar. Men att mest naturligt känns det att tala sitt eget språk med barnen”.

Mamman berättar vidare om olika situationer och hur hon tar hänsyn till andra människor då hon talar till sina barn. ”Om jag talar direkt till barnet ändå fast vi är hemma hos nån och alla talar svenska så då använder jag finskan. Men att om vi alla som sagt är i ett sammanhang så då kan jag också prata svenska med barnen så att om där finns såna sen som inte kan finska att dom hänger med vad jag säger. Och samma sak förstås med barnens kompisar att om barnet får hem en kompis som bara kan svenska så då talar jag svenska med mitt barn också direkt fast det är bara vi hemma för att då måste ju den där kompiserna veta vad jag säger.”

För att sammanfatta familjespråkspolicyn och språkstrategierna hos informantfamiljen under den första datainsamlingsperioden kan man konstatera att familjen har gjort ett medvetet beslut att använda konsekvent en person-ett språk-strategi. Familjen anpassar denna strategi enligt situation. Flexibilitet kommer tydligt fram både i situationer med egen familj och med andra människor. Både föräldrarnas egna utsagor och mina observationer stödjer varandra. Eftersom orten är svenskspråkig är det oftast mamman som är flexibel med språkanvändningen. Föräldrarna använder mest tvåspråkiga samtalsstrategier, som Lanza (2004) har beskrivit som att *gå framåt och kodväxling*.

5.2 Tvåspråkiga syskon

Jag har valt att kategorisera temat tvåspråkiga syskon i två olika underkategorier: *språklig vardag* och *språkval hos syskon*. Först beskriver jag barnens språkliga vardag och sedan behandlar jag barnens språkliga beteende i kommunikativa situationer sinsemellan.

5.2.1 Språklig vardag

Under första datainsamlingsperioden lever Oliver (7 år) och Kasper (5 år) i en tvåspråkig vardag och verklighet, men **svenska dominerar** i och med att dagvårdens och skolans språk är svenska. Kajsas (1 år) språkliga vardag domineras av finska, eftersom hon är hemma med mamma. Både Oliver och Kasper berättar i intervjuerna att de kan lika bra finska och svenska. Båda kan berätta om vilket språk släktingarna talar: mamma, mormor och morfar talar finska, pappa, farmor och farfar talar svenska. Oliver berättar om sina svenskspråkiga kompisar, Kasper har svenskspråkiga och tvåspråkiga kompisar. Fältanteckningarna nedan, från när pojkarna berättar om sina favoritleksaker visar tydligt hur tvåspråkig deras verklighet är:

20.5 Hemma hos barnen. Intervju. Båda vill prata svenska med mig. De tycker att de kan lika bra svenska och finska (mamma anser också att de är rätt så tvåspråkiga). Namnen på leksakerna berättar att de är tvåspråkiga. Vissa leksaker har svenska namn, andra finska namn, och det finns en del leksaker med blandspråk (Kasper: en hyrrä, en mustaleski), vissa leksaker kopplar de ihop med finskan: Oliver: mantasoturi, haisoturi, mustekalasoturi, andra med svenskan: Oliver: riddare, Kasper: skeppe sjörövare. Kasper: Ukke/Oeke orm är antingen en blandning med finska och svenska eller bara svenska.

Jag observerade då pojkarna spelade tillsammans två olika spel: Autoja (Bilar)-memory och "Resan"-spelet. Oliver och Kasper talar svenska med varandra. När de spelar "Resan" avbryts spelet och senare när barnen fortsätter samma spel har de bytt språket till finska:

De spelar tillsammans Bilar-memory och talar svenska, börjar spela "Resan"-spelet och talar svenska med varandra. --- Vi har en paus, jag sitter i vardagsrummet medan barnen spelar--- sedan pratar vi om dvd filmer, de visar flera filmer, de flesta (5 av 6 filmer) ser de på finska (bara Pippi på svenska). Vi börjar inte titta på filmer eftersom de kan så bra berätta om språken. Jag frågar hela tiden på svenska och de svarar på svenska --- Barnen pratar finska med mamma och sedan fortsätter "Resan"-spelet och talar nu finska med varandra.

Jag frågade barnen om bokläsningen. Oliver och Kasper berättar då att **både mamma och pappa läser svenska och finska böcker för barnen**. Föräldrarna bekräftar detta när jag intervjuar dem senare. Mamman berättar att barnen väljer själva, de brukar välja svenska böcker med pappan även om han läser bra på finska också. Mamman säger att om barnen kommer med en svensk tidning så läser hon den också, men barnen inser ändå vilken tidning eller bok lönar sig att föra till mamma eller pappa. Föräldrarna följer alltså inte EPES-principen med bokläsningen på samma sätt som i Pelkonens (2015) studie, eftersom båda föräldrar läser både finska och svenska böcker.

I föräldrantervjuerna frågade jag vilket språk de talar utanför hemmet, till exempel i butiken, vid hälsovårdscentralen och på biblioteket. Pappan antar att det är mest svenska. Mamman säger att hon oftast talar svenska. Båda föräldrar har samma motivering: orten är svenskspråkig. Jag observerade ett biblioteksbesök, men just då var det finska som användes:

6.5 Biblioteket. Mamma talar finska med barnen. Oliver frågar en bibliotekarie om det finns lego böcker (på finska). Hon svarar på finska. Mamma talar också finska med bibliotekarien. Sedan talar jag svenska med mamman. Mamma berättar: om hon hade pratat svenska med bibliotekarien, skulle Oliver ha frågat bibliotekarien på svenska.

Daghemmet och skolan är de viktigaste språkliga miljöerna utanför hemmet för barnen. Jag observerade språkanvändningen på daghemmet. På morgonen talade Oliver finska med mamman. Annars är det svenska som gäller:

17.5 Dagis. Mamma talar finska med Oliver. Hon talar svenska med dagistanten. När mamma pratar med både Oliver och dagistanten blir det svenska. Och igen finska med Oliver “Äiti tulee neljäl-tä”(”Mamma kommer klockan fyra”). Oliver säger “Tulet hakemaan viideltä” (“Du kommer och hämtar mig klockan fem”). Dagistanten talar bara svenska hela tiden “Klockan fyra”. Avdelningen har 22 barn varav 9 tvåspråkiga svenska och finska. Alla talar bara svenska, barn och vuxna. Jag observerar kl 8.30-10 morgonmål och morgonsamling. Morgonsamling: annars bara svenska, men en sång på tre språk: God morgon, Hyvä huomenta, Good morning.

Föräldrarna fick frågan ”Har skolan eller daghemmet haft inverkan på barnens språkanvändning? och i så fall, hurdan?” Båda föräldrarna anser då att daghemmet har haft stor inverkan på barnens språkanvändning. Barnen talade först mera finska, när de var hemma med mamman. Mamman beskriver ”*Oliver börja ju först... först prata dom mera finska i och med att han var hemma med mig. Men när han (Oliver) hade börja på dagis börjar han prata mera svenska. Och sen när dom båda var där så var det liksom nog att dom börja leka mera på svenska hemma också. -- För det mesta när dom just har pratat med mig då fortsatte dom leka på finska men att dom svängde nog om sen i vissa sammanhang ändå till svenska vilket dom inte hade gjort tidigare. Att den här svenskan blev givetvis mycket starkare när dom sen börja på svensk dagis*”.

Pappan säger ”*Jo det har det nog definitivt haft alltså på det viset att i och med att när barnen var riktigt små så det första språket dom lärt sig ordentligt var nog finska i och med att dom har umgåtts mera med mamma riktigt av praktiska skäl för att hon har varit hemma med dom och jag sku nog säga att deras svenska har blivit riktigt starkt först i dagis*”.

I intervjun påpekar mamman att ”*vissa områden, till exempel nu när vi pratar om Skogsmulle till exempel, att vissa områden kommer dom sedan bara åtminstone i det här skede att dom vet bara på svenska i och med att dom gjort det på svenska, Skogsmulle har talat träd och sånt där och nu försöker jag också hemma förstå säga... Men att ändå så blir det att det blir mera på svenska. Men om dom gör nånting på finska och inte har gjort det på svenska, så blir det att just dom orden så dom kan bara på finska och inte på svenska. Helt tvåspråkig så det väl få som är att man har vissa områden som är starkare antingen på finska eller svenska. Men sånt här allmänt prat, det går båda hur bra som helst men att vissa områden sedan...*”

Flera forskare t.ex. Grosjean (2010: 21), De Houwer (2009: 310) och García (2009: 44-45) har påpekat att en tvåspråkig vardag betyder att man behärskar olika saker på sina språk beroende på erfarenheter som man har haft. Liknande resultat fick Berglund (2008: 190) när hennes informant förknippade ett visst ställe i skogen som ”*Mulleskog*”.

5.2.2 Språkval hos syskon

Enligt föräldrarna talar de två äldsta barnen både svenska och finska med varandra. Detta kan bekräftas med de observationer som jag har gjort under första datainsamlingsperioden. Hur väljer barnen vilket språk de talar sinsemellan och med tvåspråkiga kompisar, i olika situationer? Har barnen ett starkare språk?

Föräldrarna fick frågan vilket språk talar barnen med varandra eller om de talar båda språken med varandra. De fick också svara på hur de tror hur barnen väljer vilket språk de börjar tala med varandra i olika situationer. Mamman svarade: *”På dagis så talar dom svenska med varandra, om dom är hemma med mig så talar dom sinsemellan finska men är dom hemma med pappan och har just pratat med pappan och sen börjar dom leka så leker dom på svenska. Att dom lyssnar in omgivningen så vartefter sen börjar dom prata.”* Pappan svarade: *”Dom byter nog. Alltså emellan leker dom på svenska, emellan leker dom på finska. Jag har nog inte riktigt sett direkt nåt samband, kanske dom leker lite mera på finska har jag på känn. Men jag kan inte riktigt säga att vad som skulle göra att språket byter. Kanske har med leken att göra. Att om den är inspirerad från finska eller svenska miljöer.”*

Mamma har alltså den uppfattningen, att **språket i omgivningen spelar en stor roll**. Pappan tror att språkvalet kanske kan ha med leken att göra, att **leken är inspirerad från finska eller svenska miljöer**. Pappan anser att finskan dominerar i pojkarnas lekar.

Föräldrarna fick frågan om de större barnen talar finska eller svenska med lillasystemen, eller om språkanvändningen beror på situationen. Mamman svarade: *”Finska nog för att hon kan nu när hon är hemma med mig, så hon kan nästan bara finska ord så då blir det att de svänger nog till finska till henne”*. Pappan svarade: *”Det har jag nog inte riktigt lagt märke till något mönster i det. Man blir ju själv lite immun mot dom här språkena när man är här, man tänker inte riktigt på vilket språk som används heller... så jag skulle nog säga kanske att båda använder dom med henne.”*

Föräldrarnas svar skiljer sig ifråga om hur de större barnen talar med lillasystemen. Mamman har en klar uppfattning om frågan. Jag tolkar att pappan är mera osäker på hur det är. Jag tror

att det kan bero på att mamman är hemma med Kajsa 1,5 år så hon har större möjligheter att följa med hur barnen kommunicerar med varandra. Pappans svar tyder på dynamisk tvåspråkighet: man tänker inte destomera på hur språken används, den tvåspråkiga verkligheten är så vardaglig så att skilja mellan språken förlorar sin betydelse. Fältanteckningarna innehåller ingen information om lillasystemens språkanvändning, men jag antar att mammans iakttagelser stämmer.

Vad gäller frågan om barnens starkare språk, anser pappan att *"Jag sku säga att båda är lika starka just nu. Alltså särskilt för dom äldre då. Jo, det är nog är båda språkena lika fifty - fifty.-- Lillasyster hon är säkert starkare på finska ännu. För att just av samma ors- lika som dom andra barnen. Det är mammas språk som kommer först"*. Mamman konstaterar, att *"Med äldsta så är det ju nog att han är ganska tvåspråkig men jag skulle säga att den här femåringen att där är nästan svenskan... att nar han pratar finska så kan han sätta in... fylla på med svenska ord dom finska orden han inte kan."* Mamman upplever att svenskan är starkare än finskan hos Kasper, medan pappan upplever att hans båda språk är lika starka. Båda föräldrar anser att Oliver är ganska tvåspråkig. Om lillasystemens starkare språk anser mamman *"just nu har hon finskan"*. Föräldrarna hade en klar uppfattning om lillasystemens starkare språk, finska. Det var svårare att uppskatta de äldre syskonens starkare språk, eftersom de första reaktioner som föräldrarna hade var *"inte vet jag vilket är starkare"*(mamman) och *"det var en svår fråga. Jag kan inte riktigt..."* (pappan).

Mina fältanteckningar:

21.5 Simstranden. Oliver och Kasper leker med sina kompisar Annie 5 år och Sandra 3 år som är tvåspråkiga och talar svenska med varandra. Sandra leker sina egna lekar, medan Annie leker mycket med Oliver och Kasper. De talar svenska med varandra. Mamman talar finska med Oliver och Kasper. Jag talade svenska med mamman.

4.6. Picknickträff ute. Den här gången talar Annie med Kasper och Oliver finska. Sandra leker sina egna lekar mest, men Oliver och Kasper talar svenska med henne. Oliver talar både svenska och finska med mig. Jag talade svenska med mamman.

13.11. Oliver och Kasper hos Annie och Sandra. Oliver, Kasper och Annie talade finska med varandra hela tiden. Oliver och Kasper talade finska med varandra. Sandra lekte ensam eller med Annie, då

talade hon svenska. Oliver och Kaspers mamma talade finska hela tiden med Annies och Sandras mamma.

Dessa är exempel på situationer där barnen talar ett språk med varandra - i det första exemplet talar alla barn svenska med varandra. Det kan bero på att mammorna talar svenska med varandra. På picknickträffen talar barnen finska med varandra, även om mammorna talar svenska med varandra. Det kan vara så att Oliver och Kaspers mamma har sagt någonting på finska till pojkar som jag inte har antecknat. Det är också möjligt att barnen har träffats mellan de här två första träffarna och talat finska med varandra. Det är värt att notera att barnen alltid använder svenska med Sandra, även om de annars använder finska med varandra. På det sista exemplet använder barnen finska med varandra. Jag tolkar att detta beror på att mammorna talar finska med varandra.

30.7. Lekparken med Oliver, Kasper, Annie och Sandra, mamman och jag. Jag talade finska med mamman. Först talade Kasper och Oliver finska med varandra, eftersom de pratade finska med sin mamma också. Annie började tala finska med Oliver och Kasper. Om en stund mötte mamman två män som talade svenska och hon började tala svenska med dem. Då började barnen Oliver, Kasper och Annie tala svenska med varandra. Sedan började jag tala finska med mamman och Oliver, Kasper och Annie började tala finska med varandra. Sedan blev det svenska igen, och sedan finska. I detta skede kom "Milla" som inte talar finska, med i leken. Oliver, Kasper och Annie fortsatte att prata finska med varandra. Då sa mamman att ni måste tala svenska nu, Milla kan inte finska. Då började barnen tala svenska med varandra. Sandra var mest tyst, talade svenska med Milla och Annie men hon talade inte direkt till Oliver och Kasper. Vi var i lekparken ca 2,5 timmar och barnen talade både finska och svenska, helt naturligt: finska-svenska-finska-svenska-finska och svenska. Eftersom mamman talar finska med Oliver och Kasper blev det ännu finska på vägen hem.

Detta exempel visar hur **omgivningen spelar en betydande roll** när tvåspråkiga barn leker med varandra. Barnen byter språk när de hör att någon i omgivningen talar det andra språket. Det finns dock exempel på hur språket byts utan yttre impuls, se fältanteckningar ovan "Sedan blev det svenska igen, och sedan finska". En enspråkig flicka kom till lekparken, men barnen fortsatte ändå att tala finska med varandra. Det kan bero på att barnen inte tänkte på

vilket språk de använder och då måste mamman säga till barnen att tala svenska. Då började barnen tala svenska.

3.2. Annie och Sandra hos Oliver och Kasper. Den här gången talade Annie, Oliver och Kasper både finska och svenska. De började tala först finska med varandra, men vid matbordet frågade Annies mamma Annie om maten på svenska och Annie svarade på svenska. Sedan blev det svenska med Oliver och Kasper också. Annies, Sandras och Kaspers och Olivers mamma talade finska med varandra hela tiden vid matbordet också, därför började barnen tala finska igen. Sedan började barnen se på tv, Lilla tvåan (Pikku Kakkonen) på finska och Buuklubben på svenska. Annies mamma frågade Annie något igen på svenska, och då talade alla barnen svenska utom Sandra. När barnen såg på Lilla tvåan talade de finska med varandra, när de såg på Buuklubben blev det svenska. Det är helt förståeligt att barnen börjar diskutera "Trillingarna" på svenska. Den här gången såg man tydligt hur stor roll den språkliga miljön har när Oliver och Kasper säger något. Annie är också flexibel med Oliver och Kasper, hon talar både svenska och finska med dem. Sandra har egna lekar men andra talar svenska med henne. Annie och Sandra talar alltid svenska med varandra, och Sandra och Kasper är i samma dagisgrupp (svenska).

I det här exemplet ser man tydligt på omgivningens påverkan. Eftersom mammorna talar finska med varandra blev det mest finska med varandra. Annies och Sandras mamma, dvs. jag, använde svenska när jag talade till mina barn och efter det började barnen tala svenska med varandra också. I den här situationen syns forskareffekten: mitt agerande leder till att barnen börjar tala svenska. Barnen tittade på barnprogram på båda språken: först på finska och sedan på svenska och barnen började diskutera i enlighet med språket i barnprogrammet.

Efter de observationer som jag gjorde under den första datainsamlingsperioden har jag funnit en röd tråd som sammanfattar hur Oliver och Kasper kommunicerar med varandra. Följande anteckning beskriver mitt fynd. Jag har också upptäckt att pojkarnas språkanvändning är omedveten – att de byter språk utan att tänka ens på att språket byts eller vilket språk de talar:

Värt att notera: Oliver och Kasper talar alltid antingen svenska eller finska med varandra eller med andra barn. Det blir inte så att Oliver säger något på finska och Kasper svarar eller kommenterar på svenska. Den som börjar samtalet "bestämmer" språket just då. Efter en paus kan samma lek som började på finska, fortsätta på svenska om någon annan i närheten talar svenska. Och tvärtom.

Om observationer. Jag anser att pojkarna använder finska och svenska ganska omedvetet. Jag tror inte att de väljer medvetet vilket språk de börjar tala, speciellt med varandra.

5.3 Familjespråkpolicy över tid

Detta kapitel behandlar språkanvändningen i familjen vid andra datainsamlingstidpunkten. Dessa data är av annan natur, alltså skriftliga svar på mina frågor och jag har återgett de skriftliga citaten så som mamman formulerat dem. Jag har delat in resultaten i språkstrategier i familjen och barnens språkanvändning enskilt. Jag diskuterar också förändringar som har skett mellan den första och den andra datainsamlingen.

5.3.1 Språkstrategier i familjen

För att få uppdaterad information om språkanvändning och språkstrategier är det relevant att fråga om språkanvändningen i familjens vardag. Mamman fick frågan hur hon skulle beskriva att de använder finska och svenska med deras familj. Mamman svarade: ”*Pappa pratar svenska med alla, mamma pratar finska med barnen och svenska med mannen. Storebror pratar svenska med pappa och lillebror samt finska och svenska med mamma och lillasyster. Mellanbror pratar svenska med pappa och storebror samt finska med mamma och lillasyster. Lillasyster pratar svenska med pappa, finska och svenska med bröderna och finska med mamma.*”

Mamman uttrycker föräldrarnas språkstrategi på samma sätt som båda föräldrarna beskrev den för ca 5 år sedan, att pappan pratar svenska med barnen och mamman och att mamman pratar finska med barnen och svenska med pappan. Huvudprincipen har inte ändrat enligt mamman, dvs. **föräldrarna använder fortfarande en person–ett språk-strategin.**

Mamman beskriver också språkanvändningen mellan olika syskonpar. En intressant **förändring kan man finna mellan storebror och mellanbror**: språkanvändningen har övergått från

finska och svenska till enbart svenska. Enligt Barron-Hauwert (2011: 57) kan tvåspråkiga syskons språkanvändning ändras över tid och i olika kontexter. Med lillasyster använder bröderna fortfarande mest finska. Mamman har antecknat en situation, där språket byts när lillasystern inte längre är med:

”Exempel, i februari. Alla tre syskon spelar twister spelet som går ut på att man faller ut vart efter. Då när alla var med pratade de finska, men lillasyster föll först ut och när pojkar blev sinsemellan kvar ändrade de språket till svenska.”

Att börja gå i skolan är en intressant språklig utmaning för en tvåspråkig familj med en person – ett språk-strategi. Denna utmaning har t.ex. Caldas (2006: 70-71) behandlat. Vid den andra tidpunkten, då storebrodern gick i sjätte klassen och mellanbrodern gick i fjärde klassen, ansåg jag relevant att ta upp hur den finstalande mamman hjälper med läxor som är på svenska, eftersom barnen går i svensk skola: ”Hur används språken när du (=mamman) hjälper barnen med läxor?” Mamman svarar: ”Då läxorna är på svenska går det på svenska. Exempelvis om mamman förhör frågor läser hon dem på det språk det står, börjar inte översätta det skrivna materialet. Diskussionen med storebror kring läxan går oftast också på svenska men med mellanbror går diskussionen oftast på finska.”

På samma sätt som Caldas (2006: 70-71) började använda mera engelska istället för franska då han hjälpte sina barn med läxor på engelska, berättar mamman att hon använder svenska i stället för finska då läxan är på svenska. En intressant iakttagelse är att mamman ändå använder finska med mellanbrodern när hon diskuterar kring läxan.

5.3.2 Storebror Oliver

Vid denna datainsamlingstidpunkt var Oliver 12,5 år gammal. Mamman berättar om storebroderns språkliga vardag: ”Storebrors kompisar som han mest umgås med talar svenska och hobby som han idkar är också på svenska. Om han fick välja skulle han prata svenska med mamma också så där får hon påminna honom att prata på finska. I skolan går han i mofi (modersmålsinriktad finska) gruppen”.

Mamman resonerar kring storebroderns starkare språk och hur föräldrarna upprätthåller, stödjer och förstärker användningen av det svagare språket: *”Ja, storebror som var hemma med mamma till tre års ålder hade finska först starkare, det har ändrat, svårt att sätta tidpunkt när. Nu går ha i sexan så kanske tvåan, trean för svenska språket förbi som det språk han använder helst i tal och skrift. Sen är det skillnad vad för ämne diskuteras hur väl ordförrådet räcker till. Spel och hobby som han idkar på svenska diskuteras han gärna på svenska men allmänt prat flyter bra på med båda språken. Mamman påminner om att försök förklara på finska men i vissa sammanhang ok att han berättar på svenska. Inget systematiskt projekt att göras att upprätthålla/förstärka svagare språket.”*

Enligt mammas beskrivningar kan man dra slutsatsen att **svenska har blivit starkare språk hos Oliver** över tid. I hans omgivning dominerar svenskan: skolan, kompisarna och hans hobby. I skolåldern har jämnåriga starkare inflytande på språkanvändningen, t.ex. enligt Barron-Hauwert (2011) och Spolsky (2009), och hos Oliver kan man se hur hans dominerande språk har ändrats från finska till svenska. Mamman stödjer användning av finska genom att hon påminner honom att använda finska. Vid den första datainsamlingstidpunkten upplevde föräldrarna att Oliver var ganska tvåspråkig. Med Oliver har mamman övergått från EPES-strategin till blandad strategi, eftersom hon använder båda språken med honom.

5.3.3 Mellanbror Kasper

Kasper var 10,5 år gammal vid denna tidpunkt. Om mellanbroderns språkliga vardag berättar mamman: *” Mellanbrors klass i skolan på 16 barn så har nästan hälften finska som modersmål, så där blir det att med de kompisarna pratar han finska. Hobby språket är svenska. Går också i mofi gruppen.”*

Mamman berättar om starkare språk hos mellanbrodern och hur föräldrarna upprätthåller, stödjer och förstärker det svagare språket: *”Mellanbror hade ganska samma då han var hemma upp till tre års ålder med mamma som pratade finska. Men storebror har hämtat svenskan hem till lekarna dem emellan. Som riktigt små hade de gemensamt språk finska men*

nu pratar bröderna sinsemellan svenska. Han har språken ganska jämt, byter automatiskt till finska med mamman.”

Enligt mamman är **Kasper rätt så tvåspråkig**. Han talar finska med mamman och med lillasystemen. Diskussion kring läxor går ofta på finska med mamma, även om han går i svensk skola. Kasper har flera kompisar i skolan som har finska som modersmål. Kasper har alltså naturligt umgänge på finska också utanför hemmet.

Vid den första datainsamlingstidpunkten ansåg pappan att Kasper var ganska tvåspråkig, men mamman tyckte att hans svenska var starkare än finska. Kaspers språkliga preferens har inte följt samma mönster som Olivers; svenskan har inte börjat dominera i Kaspers språkanvändning utan Kaspers finska har blivit starkare jämfört med tidpunkten för 5 år sedan.

5.3.4 Lillasyster Kajsa

Kajsa hade hunnit bli 6,5 år gammal när mamman svarade på frågorna. Mamman beskriver lillasystemens språkliga vardag: *Lillasyster har för tillfället majoriteten svenska kompisar men tidigare bästis (har flyttat bort) på dagis hade stark finska så flickorna pratade gärna finska på dagis vilket vid flera tillfällen förbjöds av dagistanterna då andra barnen inte förstod. Men lek på tumanhand när inte andra barn var med använde de finska sinsemellan. Hobbyspråk är svenska.*

Mamman reflekterar kring lillasystemens starkare språk och hur föräldrarna stödjer, upprätthåller och förstärker användningen av det svagare språket: *”Lillasyster använder hellre finska men språken är rätt så jämna. Ibland när hon inte hittar ordet antingen i finska eller svenska säger hon det på det andra språket så kan mamman upprepa meningen diskret med det rätta ordet och oftast kommer det redan nästa gång rätt på rätt språk.”*

Lillasystemen föredrar finska. Båda bröderna använder mest finska med henne, speciellt mellanbrodern. Vid den första datainsamlingstidpunkten ansåg både mamman och pappan att Kajsas starkare språk var finska. Vid den andra datainsamlingstidpunkten ansåg mamman att

hon är rätt så tvåspråkig men hon använder hellre finska. Mamman berättar att Kajsa har haft en god vän som har stark finska och då ville de använda finska tillsammans.

Mamman hjälper Kajsa att öka ordförrådet i båda språken genom att använda Lanzas (2004: 262, 264-265) strategi som handlar om att **upprepa på ”rätt” språk det ord eller uttryck som barnet sade på ”fel” språk**. Mamman är flexibel att hjälpa med svenskan i situationer där Kajsa blandar finska ord i svenska meningar.

5.3.5 Förändringar i språkanvändningen

Eftersom datainsamlingen har gjorts vid två tidpunkter, med 5 – 6 års mellanrum, blev det intressant att fråga mamman om hon anser att språkanvändningen har ändrats och i så fall hur. Mamman anser att **svenska är mera dominerande**: *”Svenska språket är mera dominerande, om alla sitter vid matbordet ex så går diskussionen övervägande på svenska. Mamma använder svenska då med barnen också istället för att ändra hela tiden beroende ifall hon pratar med mannen eller barnen. Barnen pratar svenska också, lillasyster brukar ta sitt på finska ifall mamman är med”*.

Vid den första datainsamlingstidpunkten observerade jag en matbordssituation där både finska och svenska användes. I intervjun påpekade mamman ändå att hon använder mest svenska vid matbordet när hela familjen är på plats. Vid den andra datainsamlingstidpunkten anger mamman samma exempel och berättar om diskussion vid matbordet. Eftersom svenska är föräldrarnas gemensamma språk blir det naturligt att diskussion vid matbordet sker på svenska. Fortsättningsvis är mamman flexibel med språkanvändningen.

I följande citat reflekterar mamma kring hur starkare språk har ändrats hos barnen: *”Med alla barnen var det så när de var små och finska språket dominerande så fick pappa påminna att diskutera på svenska med honom eller fylla i det svenska ordet ifall barnet inte kunde det. Nuförtiden händer det inte utan barnen pratar svenska direkt med pappan.”* Mamman berättar om lillasystemens språkanvändning i enstaka fall gentemot pappa: *”Enstaka fall att lillasys-*

ter börjar i ivern berätta på finska nån händelse hon gjort med mamma på finska” vilket tyder på lillasystemens starka finska som tidigare konstaterats.

6 SAMMANFATTANDE DISKUSSION

I detta kapitel sammanfattar jag mina viktigaste resultat. Jag diskuterar också trovärdighet i denna undersökning och för en avslutande diskussion.

6.1 Centrala resultat

Syftet med denna avhandling var att utröna familjespråkpolicy hos en tvåspråkig finsk-finlandssvenskfamilj vid två tidpunkter. Syftet var också att identifiera förändringar i familjespråkpolicy. Materialet samlades in med 5-6 års mellanrum. Jag samlade in materialet under den första insamlingsperioden med hjälp av observationer och intervjuer. Den första insamlingsperioden omfattar 9 månader från första observationen till sista observationen. För att få uppdaterad information om språkanvändningen i familjen bestämde jag mig av praktiska skäl att intervjua mamman skriftligt.

För att sammanfatta resultaten kan man konstatera att föräldrarna har gjort ett medvetet beslut om att använda två språk i familjen. Föräldrarna anser sig vara relativt konsekventa med ”en person- ett språk” - strategin, d v s mamman talar finska med barnen och pappan talar svenska med barnen. Föräldrarnas gemensamma språk är svenska. Denna språkstrategi är en uttalad huvudprincip vid båda datainsamlingstidpunkter och har inte ändrat.

Föräldrarna nämner flera motiveringar till varför de vill ha en tvåspråkig familj. Att båda föräldrar har haft enspråkig barndom och tillhört den språkliga minoriteten på varsitt håll är en stark motivering. En viktig motivering var också nyttan med tvåspråkigheten, något som båda föräldrar betonade.

Mamman ansåg att de vill ha en tvåspråkig familj eftersom de har både svenska och finska släktingar. Detta är i linje med t e x Okitas (2002) studie som visade att en motivering bakom språkvalet var släktingarna. Andra motiveringar som föräldrarna nämnde var likadana som

Lehtonen och Valli (2012) identifierade i sin studie: det är naturligt att använda eget språk, språk är rikedom, barnens framtid och betydelsen av litteraturen.

Föräldrarna hade valt svensk dagvård och skola för barnen. Motiveringarna bakom valet handlade om identitet, barnens starka finska och svenska som minoritetsspråk i Finland. Familjens val av skolspråket följer samma mönster som Sundman (1999) har identifierat: de familjer som aktivt vill uppfostra barnen tvåspråkigt i finsk-finlandssvensk kontext tenderar att registrera barnen svenskspråkiga och välja svensk dagvård och skola. Pappans resonemang om svenska som minoritetsspråk i Finland är väldigt intressant, eftersom de bor i en svenskspråkig ort. Pappan berättar: *"Finskan får du stark i alla fall för att du hör det alla andra ställen än här"*. Barnens vardag domineras av svenska och barnen är mest "här" istället för "alla andra ställen". Den allmänna oron som finns på orten "här" är det motsatta: att barnen inte hör finska i omgivningen.

Familjen använder mest Lanzas (2004: 262) samtalsstrategier som De Houwer (2009: 135) anger "gå framåt" och "språkbyte". Om barnen säger någonting på svenska till mamma, går mamma framåt och svarar på finska. Det finns också situationer då mamman byter språk och svarar på svenska i stället. Med pappa är barnen mera konsekventa med språkanvändningen: det är svenska som gäller, endast lillasystemen kan i sin iver börja berätta om någonting för pappa på finska. Vid den andra datainsamlingstidpunkten beskriver mamman hur hon upprepar meningen diskret med rätt ord om lillasystemen inte kan ett ord på svenska eller finska. Mamman kan anses använda Lanzas (2004: 262) strategi som handlar om att upprepa på "rätt" språk det ord eller uttryck som barnet sade på "fel" språk.

Även om föräldrarna har en uttalad familjespråkpolicy är språkanvändningen i praktiken mer komplex. Mamman är mest flexibel i sin språkanvändning: hon beskriver situationer där hon använder svenska i stället för finska med sina barn både vid den första datainsamlingstidpunkten och den andra datainsamlingstidpunkten. Mamman medger att *"svenskan är mera dominerande"* när hon jämför situationen med språkanvändningen för 6 år sedan. Enligt Barron-Hauwaert (2011: 40) tenderar familjer att anpassa sina språkstrategier över tid. Lehtonen och Valli (2012: 87) fann i sin studie att alla familjer använde EPES-strategin medvetet, men några föräldrar hade blivit mindre strikta över tid. Barron-Hauwaert (2004: 180) konstaterar

att EPES-strategin är mest användbar för yngre barn, men med äldre barn tenderar familjer att blanda språk i större utsträckning. I denna undersökning ser man hur mamman blandar språk mest med storebrodern, något med mellanbrodern och minst med lillasystemen. Min hypotes var att föräldrarna använder EPES-strategin striktare när barnen är yngre och att språkanvändningen justeras i olika situationer. Jag anser att denna hypotes stämmer med verkligheten som mitt undersökningsmaterial speglar.

Under den första datainsamlingsperioden använde storebrodern och mellanbrodern svenska och finska med varandra. De började ofta samtalet med varandra på det språk som de hörde i omgivningen: om vuxna talade svenska i deras närhet, började de tala svenska. Ifall vuxna talade finska i närheten, började bröderna tala finska med varandra. Jag antar att språkvalet hos syskon var omedvetet. Den som börjar samtalet "bestämmer" språket just i den situationen. Jag har inte funnit motsvarande iakttagelser i tidigare forskning, men Barron-Hauwaert (2011: 55) konstaterar att språkvalet ofta är omedvetet och syskonen tenderar att anpassa sina yttranden enligt föräldern när föräldern är närvarande.

Vid den andra datainsamlingstidpunkten, 5-6 år senare, beskriver mamman att bröderna använder bara svenska sinsemellan. Detta får stöd i forskningen, t ex Caldas (2012: 357) beskriver hur hans barn övergick från franska till engelska, som var majoritetsspråket. Barron-Hauwaert (2011: 55) konstaterar också att det språk som syskonen föredrar kan ändras över tid och i olika kontexter. Min hypotes om att (de två äldsta) syskonen använder båda språken med varandra när de är yngre, men i skolåldern använder de mest skolspråket med varandra, är korrekt.

Det som jag anser högst intressant är att storebroderns och mellanbroderns språkanvändning skiljer sig markant: storebrodern har klar dominans i svenska medan mellanbrodern har mera balanserad språkanvändning, eftersom han använder finska med mamman och lillasystemen. Lillasystemen föredrar fortfarande finska. En faktor som torde påverka mellanbroderns och lillasystemens språkliga preferens är betydelsen av kamrater. Mellanbrodern har flera finskspråkiga kamrater och lillasystemen har haft en god finskspråkig vän. Om kamraters stora betydelse för språkanvändningen har t ex Caldas (2012: 356), Barron-Hauwaert (2011: 55), Spolsky (2009: 30) och Berglund (2008: 65) påpekat. Berglunds (2008: 66) studie har ett intressant exempel

om reflektion hos storasystemen: hon resonerar att språkvalet kunde ha blivit annorlunda med lillebrodern ifall hon hade haft finskspråkiga kompisar.

Någonting som överraskade mig med mammas skriftliga svar vid den andra datainsamlings-tidpunkten var att finskan ändå användes relativt mycket i familjen. Jag hade förväntat mig att mellanbroderns språkanvändning skulle ha visat likadan utveckling som storebrodern hade, eftersom mamman hade uppskattat att svenska är något starkare språk hos honom vid 5 års ålder. Jag antog också att lillasystemen skulle föredra svenska vid 6,5 års ålder, eftersom hennes språkliga omgivning ändå har varit likadan som storebroderns och mellanbroderns och hon har deltagit i svensk dagvård.

6.2 Studiens trovärdighet

Merriam (1994: 176) konstaterar att kriterierna för att man ska kunna lita på undersökningsresultaten är helt annorlunda om förståelse är den viktigaste grunden än om forskningssyftet är att pröva en hypotes. Enligt Olsson och Sörensen (2011: 107) betyder validitet att forskningens resultat stämmer överens med verkligheten. Merriam (1994: 177-178) framför att validiteten bedöms via tolkningar av forskarens erfarenheter och en fallstudieforskare försöker beskriva verkligheten som den upplevs av de människor som finns i den. Olsson och Sörensen (2011: 124) konstaterar också att validiteten betyder att mätinstrumenten mäter det som undersöks.

Reliabilitet betyder att vilken utsträckning undersökningens resultat kan upprepas. Reliabiliteten grundar sig på tanken att det finns en verklighet som kommer att leda till samma resultat om man flera gånger studerar denna verklighet. Kvalitativ forskning strävar till att beskriva och förklara världen utifrån människors uppfattningar. Det finns många tolkningar av vad som sker, och då kan man inte upprepade gånger mäta en företeelse och skapa en i traditionell mening reliabel mätning. I kvalitativ forskning är det viktigare att sträva efter att resultaten har någon mening, och genom den inre validiteten ökar också reliabiliteten (Merriam, 1994, 180-181).

Svensson och Ahrne (2011: 26-27) resonerar inte kring validitet och reliabilitet utan talar om olika sätt att göra en studie trovärdig. Transparens betyder, enligt Svensson och Ahrne (2011: 27), att forskaren berättar om forskningsprocessen och eventuella svagheter i studien. Svensson och Arne (2011: 27-28) konstaterar att triangulering betyder att man använder flera metoder, forskare eller olika typer av data och teorier för att få en mera objektiv beskrivning av verkligheten.

Mitt syfte med föreliggande studie var att utröna familjespråkpolycyn i familjen vid två tidpunkter och identifiera förändringar i familjespråkpolycyn. Jag anser att metodtriangulering har varit ett lyckat val, att jag har använt både intervjuer, observationer och en komplementär skriftlig intervju som metoder. Jag anser att det skulle ha varit mera givande att kunna göra observationer också i samband med den andra datainsamlingstidpunkten, för att få en mera representativ bild om språkanvändningen i familjen.

Har jag fått svar på mina forskningsfrågor med mina intervjufrågor och observationer? Jag anser att jag fick tillräckligt mycket material för att kunna se mönster i familjespråkpolycyn vid den första datainsamlingsperioden. Det fanns dock intervjufrågor och svar "förgäves" eftersom en del av mina ursprungliga forskningsfrågor lämnades bort. Jag skulle ha önskat mera material vid den andra datainsamlingsperioden, men jag kan inte kräva informantfamiljen att anstränga sig för mycket för mitt avhandlingsprojekt och därför vill jag ta tacksamt emot de svar som jag fått. Som jag konstaterade redan, borde jag ha varit själv på fältet också under den andra datainsamlingsperioden.

Olsson och Sörensen (2011: 139) konstaterar att observatörens roll har betydelse för resultatens trovärdighet i en deltagande observation. Jag är medveten om att jag har i vissa situationer under den första datainsamlingsperioden påverkat den språkliga omgivningen medan jag har observerat barnen. Jag anser att det ändå inte har varit en nackdel i denna studie, eftersom jag har fått bättre förståelse om hur den språkliga omgivningen påverkar barnens språkanvändning sinsemellan.

6.3 Avslutning

Denna avhandling handlar om familjespråkpolicy i en tvåspråkig familj. Vissa resultat får stöd i tidigare forskning, t e x hur familjespråkpolicyn förändras över tid och anpassas i olika situationer. Tidigare forskning har också visat att syskonen väljer vilket språk de talar med varandra och hur detta kan förändras över tid.

Mina intressanta fynd var att (de två äldsta) syskonen använde finska och svenska sinsemellan ganska jämt under den första datainsamlingsperioden. Den som började tala först, bestämde språket för samtalen. Språkvalet visade ofta omgivningens betydelse. Att bröderna senare övergick från svenska och finska till svenska som är deras skolspråk får stöd i tidigare forskning.

Denna studie innebär också överraskningar - hur finskan används ändå ganska mycket i familjen, i diskussioner med mamman, lillasystemen och mellanbrodern. Även om svenska har börjat dominera mera, används finska levande i familjens liv.

För fortsatt forskning skulle det vara intressant att se hur familjespråkpolicyn ser ut i familjen om fem år då barnen är äldre. Har svenskan blivit ännu starkare hos storebrodern? Hur utvecklas språken hos mellanbrodern, använder han språken relativt jämt eller föredrar han svenskan? Föredrar lillasystemen finska eller använder hon mera svenska när hon har gått några år i skolan? Använder mamman svenskan ännu mera med sina barn?

Det skulle vara intressant att studera också andra tvåspråkiga familjer och speciellt hur syskon använder språken med varandra, eftersom det finns lite studier om det. Att studera familjer som har barn i olika åldrar: under skolåldern, skolåldern och tonåldern skulle ge en bredare bild på språkanvändningen hos syskonen i tvåspråkiga familjer.

Jag hoppas att min studie har gett en intressant inblick i en tvåspråkig familjs språkanvändning och att jag kan ge ett litet bidrag till studier inom fältet familjespråkpolicy.

LITTERATUR

Armstrong, T.C. 2014. Naturalism and Ideological Work: How Is Family Language Policy Renegotiated as Both Parents and Children Learn a Threatened Minority Language? *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 17(5): 570-585.

Baker, C. 2001. *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*. Clevedon: Multilingual Matters.

Barron-Hauwert, S. 2011. *Bilingual Siblings: language use in families*. Bristol; Buffalo: Multilingual Matters.

Barron-Hauwert, S. 2004. *Language Strategies for Bilingual Families: The One-Parent-One-Language Approach*. Clevedon: Multilingual Matters.

Berglund, R. 2008. *Ett barns interaktion på två språk. En studie i språkval och kodväxling*. Acta Wasaensia nr 190. Vasa universitet.

Bergroth, M. & Kvist, M. 2011. Dynamiska tvåspråkiga leksituationer. I: Nissilä, N. & Siipponkoski, N. (red). *Kieli ja etiikka*. Vaasan yliopiston käännösteorian, ammattikielten ja monikielisyyden tutkijaryhmän VAKKI julkaisut 38. Vaasa: VAKKI. 46-57.

Bergroth, M. 2015. Kaksisuuntaista kieleen sosiaalistumista kaksikielisissä perheissä. I: Jakonen, T., Jalkanen, J., Paakkinen, T. & Suni, M. (red). *Kielen oppimisen virtauksia. Flows of Language Learning*. AFinLAN vuosikirja 2015. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja n:o 73. Jyväskylä. 126 - 141.

Bigenstans, A., Drewsen, A. & Kinderberg, B. Från translanguaging till korspråkande. *Lisetten* 4/2015. 26-27.

Blackledge, A. & Creese, A. 2010. *Multilingualism: A Critical Perspective*. London: Continuum.

Blommaert, J. & Jie, D. 2010. *Ethnographic Fieldwork: A Beginner's Guide*. Bristol: Multilingual Matters.

Börestam, U. & Huss, L. 2001. *Språkliga möten. Tvåspråkighet och kontaktlingvistik*. Lund: Studentlitteratur.

Caldas, S. 2006. *Raising Bilingual-Biliterate Children in Monolingual Cultures*. Clevedon: Multilingual Matters.

Caldas, S. 2012. Language policy in the family. I: Spolsky, B. (red). *The Cambridge Handbook of Language Policy*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Curdt-Christiansen, X.L. 2013. Negotiating Family Language Policy: Doing Homework. I: Schwartz, M. & Verschik, A. (red) *Successful Family Language Policy: Parents, Children and Educators in Interaction*. Dordrecht: Springer. 277- 295.
- De Houwer, A. 2009. *Bilingual First Language Acquisition*. Bristol: Multilingual Matters.
- Ely, M., Anzul, M., Friedman, T., Gardner, D & McCormarck Steinmetz, A. 1993. *Kvalitativ forskningsmetodik i praktiken: cirklar inom cirklar*. Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson-Zetterquist, U. & Ahrne, G. 2011. Intervjuer. I: Ahrne, G. & Svensson, P. (red). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.
- Fogle, L. 2013. Family Language Policy from the Children's Point of View: Bilingualism in Place and Time. I: Schwartz, M. & Verschik, A. (red) *Successful Family Language Policy: Parents, Children and Educators in Interaction*. Dordrecht: Springer. 177-200.
- Fogle, L. & King, K. 2013. Child Agency and Language Policy in Transnational Families. *Issues in Applied Linguistics* 19: 1-25.
- García, O. 2009. *Bilingual education in the 21st century: a global perspective*. Malden: Wiley-Blackwell.
- García, O. 2011. Theorizing Translanguaging for Educators. I: Celic, C. & Seltzer, K. *Translanguaging: A CUNY-NYSIEB Guide for Educators*. New York: CUNY-NYSIEB.
- Genesee, F. 2000. Early bilingual language development: one language or two? I: Wei, L. (red). *The Bilingualism Reader*. London: Routledge.
- Grosjean, F. 2010. *Bilingual: life and reality*. Cambridge, Massachusetts & London: Harvard University Press.
- Håkansson, G. 2003. *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.
- Junker, B.H. 1960. *Field Work: An Introduction to the Social Sciences*. Chicago: University of Chicago Press.
- King, K. & Fogle, L. 2006. Bilingual parenting as good parenting: Parents' perspectives on family language policy for additive bilingualism. *International Journal of Biligual Education and Bilingualism* 9(6): 695 - 712.
- King, K., Fogle, L. & Logan-Terry, A. 2008. Family language policy. *Language and Linguistics Compass* 2(5):907-922.
- King, K. & Fogle, L. 2013. Family language policy and bilingual parenting. *Language Teaching* 46(2): 172-194.

- Lalander, P. 2011. Observationer och etnografi. I: Ahrne, G. & Svensson, P. (red). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.
- Lanza, E. 2004. *Language mixing in infant bilingualism. A sociolinguistic perspective*. Oxford: Oxford University Press.
- Lehtonen, J. & Valli, T. 2012. *Språkstrategier och familjespråkpolicy hos tre tvåspråkiga familjer i ett finskspråkigt område*. Magisteravhandling. Institutionen för språk. Jyväskylä universitet.
- Luykx, A. 2003. Weaving Languages Together: Family Language Policy and Gender Socialization in Bilingual Aymara Households. I: Bayley, R. & Schecter, S. (red). *Language Socialization in Bilingual and Multilingual Societies*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Lyukx, A. 2005. Children as Socializing Agents: Family Language Policy in Situations of Language Shift. I: Cohen, J., McAlister, K., Rolstad, K & MacSwan, J. (red). *ISB4: Proceedings of the 4th International Symposium on Bilingualism*. Somerville, MA: Xascadilla Press, 1407-1414.
- Mackey, W. The description of bilingualism. Wei, L. (red). *The Bilingualism Reader*. London: Routledge.
- Meisel, J. 2000. Early differentiation of languages in bilingual children. I: Wei, L. (red). *The Bilingualism Reader*. London: Routledge.
- Merriam, S. 1994. *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Myers-Scotton, C. 2006. *Multiple Voices. An Introduction to Bilingualism*. Malden: Blackwell Publishing.
- Obied, V. 2009. How do siblings shape the language environment in bilingual families? *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 12 (6). 705-720.
- Okita, T. 2002. *Invisible Work: Bilingualism, Language Choice and Childrearing in Inter-married Families*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Olsson, H. & Sörensen, S. 2011. *Forskningsprocessen*. Stockholm: Liber.
- O'Reilly, K. 2009. *Key Concepts in Ethnography*. London: SAGE.
- Palviainen, Å. & Boyd, S. 2013. Unity in Discourse, Diversity in Practice: The One Person One Language Policy in Bilingual Families. I: Schwartz, M. & Verschik, A. (red) *Successful Family Language Policy: Parents, Children and Educators in Interaction*. Dordrecht: Springer. 223-248.
- Pelkonen, R. 2015. *Bokläsningssituationer hos tvåspråkiga familjer*. Magisteravhandling. Institutionen för språk. Jyväskylä universitet.

- Piller, I. 2001. Private language planning: The best of both worlds? *Estudios de Sociolingüística*, 2(1), 61-80.
- Rontu, H. 2005. *Språkdominans i tidig tvåspråkighet. Barnets kodväxling i kontext*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Schreier, M. 2012. *Qualitative Content Analysis in Practice*. London: SAGE.
- Schwartz, M. 2010. Family language policy: Core issues of an emerging field. *Applied Linguistics Review*, 1 (1), 171-191.
- Schwartz, M. & Verschik, A. 2013. Achieving Success in Family Language Policy: Parents, Children and Educators in Interaction. : Schwartz, M. & Verschik, A. (red) *Successful Family Language Policy: Parents, Children and Educators in Interaction*. Dordrecht: Springer. 223-248.
- Skutnabb-Kangas, T. 1981. *Tvåspråkighet*. Lund: LiberLäromedel.
- Smith- Christmas, C. 2016. *Family Language Policy: Maintaining an Endangered Language in the Home*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Spolsky, B. 2004. *Language Policy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Spolsky, B. 2009. *Language Management*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Svensson, P. & Ahrne, G. Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I: Ahrne, G. & Svensson, P. (red). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.
- Steiner, N. & Hayes, S. 2009. *7 Steps to Raising a Bilingual Child*. New York: Amacom.
- Sundman, M. 1998. *Barnet, skolan och tvåspråkigheten*. Helsingfors: Yliopistopaino.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Ullholm, K. 2016. Translanguaging i flerspråkiga klassrum? Yes! - Men vad ska vi kalla det på svenska. *Lisetten* 1/2016. 30-31.
- Viitanen, P. 2012. *Två- och flerspråkiga familjer i en enspråkig miljö - Föräldrars motiv och orsaker att välja ett visst daghem till sina barn*. Magisteravhandling. Institutionen för språk. Jyväskylä universitet.
- Visapää, C. 1996. *Språkmiljö och skolval i Helsingfors*. Helsingfors: Forskningsinstitutet, Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet.
- Wang, X. 2013. Multilingualism and Family Welfare. I: Bhatia, T. & Ritchie, W. (red). *The Handbook of Bilingualism and Multilingualism*. Chichester: Wiley- Blackwell.

Wei, L. 2000. Dimensions of bilingualism. I: Wei, L. (red). *The Bilingualism Reader*. London: Routledge.

BILAGOR

Bilaga 1. Intervju med barnen

Enskilt

Människor: mamma, pappa, mommo, mofa, fammo, fafa eller hur brukar du kalla... Hur låter mamma/pappa/mommo/mofa/fammo/fafa när hon/han talar?

äiti, isi, mummo, pappa.../ kaverit/ päiväkodin tädit/ miltä kuulostaa kun x puhuu?

Kompisar... Vad heter dina kompisar? Hur låter x när han/hon talar? Dagistanter

Vilket språk talar de flesta som bor på din ort/ i Finland

Barnböcker:

Vilka böcker tycker du om? Vem brukar läsa den här boken? Hur låter det när mamma läser... Hur låter det när pappa läser?

Mistä kirjoista tykkäät? Kuka lukee yleensä tätä kirjaa? Miltä kuulostaa kun äiti lukee... miltä kuulostaa kun isä lukee?

Leksaker: Har du några favoritleksaker? Kan du visa mig? Brukar dessa (gubbar/djur/bilar/x) prata? Hur pratar de? Vad heter de?

Onko sulla jotain lempileluja? Voitko näyttää mulle? Puhuuko nämä ukkelit/eläimet/autot jotain? Miten ne puhuu? Onko niillä nimet?

Tv: Vilka program brukar du se på tv(Pikku Kakkonen/ Buuklubben/ Bolibompa/x)? Mitä ohjelmia katsot tv:stä? (låter det annorlunda /kuulostaako erilaiselle)

Tillsammans

Spel: Vilka spel brukar ni spela tillsammans? Kan ni spela en liten stund?

Mitä pelejä pelaatte yhdessä? Voitteko pelata vähän aikaa?

Dvd filmer:

Kan ni visa era favorit filmer? Kan vi titta på en liten stund?

Voitteko näyttää teidän lempi elokuvia? Katotaanko hetken aikaa?

Dataspel:

Vilka dataspel brukar ni spela? Kan ni visa liten stund när ni spelar?

Mitä tietokonepelejä yleensä pelaatte? Voitteko näyttää hetken kun te pelaatte?

Bilaga 2. Haastattelu/Intervju

Family Language Policy

1. Vad tänker du på när du hör termen Family Language Policy? Vad betyder Family Language Policy tror du?
2. Hur använder ni finska och svenska i er familj?
3. Är du själv tvåspråkig?
4. När kom ni fram till att ni vill lära era barn både finska och svenska?
5. Vad är mammas modersmål/starkare språk? Vad är pappas modersmål/starkare språk? Använder ni principen en person- ett språk i er familj, tex pappa alltid svenska och mamma alltid finska med barnen, eller beroende på situationen, miljön, vilka människor är närvarande etc talar svenska eller finska med era barn?
6. Varför vill ni ha en tvåspråkig familj och tvåspråkiga barn?
7. Vad har era barn för skol- och dagvårdsspråk? Hur har ni valt språket, varför?
8. Har skolan eller daghemmet haft inverkan på barnens språkanvändning? och i så fall, hurdan?
9. Vad har ni för mål med de två språken, med tanke på barnens framtid?

Vardagsspråk

10. Olika situationer. a) om det finns bara mamma och barnen på plats, vilket språk? b) om det finns bara pappa och barnen på plats, vilket språk? c) om mamma är hemma med barnen och pappa kommer hem, vilket språk? d) om pappa är hemma med barnen och mamma kommer hem, vilket språk? e) hela familjen är på plats, talar man då bara ena språket eller båda, och på vilket sätt?
11. Läser mamma både finska och svenska böcker för barnen? Läser pappa både finska och svenska böcker för barnen?
12. Vilket språk talar ni i omgivningen, tex i butiken, hälsovårdscentralen, rådgivningen, andra ställen?
13. Era familjebekanta, vänner, är de mest svenskspråkiga/finskspråkiga/tvåspråkiga, vilket språk dominerar när ni umgås med dem? Umgås ni lika mycket med finskspråkiga/svenskspråkiga/tvåspråkiga?

Barnen

14. Vad är barnens starkare språk?

15. Vilket språk talar barnen med varandra? Eller talar de båda språken med varandra? I så fall, vad tror du hur de väljer vilket språk de börjar tala med varandra i olika situationer?

16. Talar de större barnen finska eller svenska med lillasystern, eller beror det på situationen?

17. Talar barnen alltid finska med mamma? Om inte, svarar mamma på finska ändå eller svarar mamma på svenska då?

18. Talar barnen alltid svenska med pappa? Om inte, svarar pappa på svenska ändå eller svarar pappa på finska då?

19. Om era barn leker med andra tvåspråkiga barn, brukar de tala finska eller svenska, eller varierar det?

20. Tycker du att språkinläringen eller språkanvändningen har varit annorlunda för det första barnet, än för det andra barnet?

Annat

21. Vill du berätta något annat väsentligt om språkanvändningen i er familj eller något annat?

Bilaga 3.

SPRÅKANVÄNDNING VÅREN 20__

1. Hur skulle du beskriva att ni använder svenska och finska i er familj?
2. Berätta fritt om barnens språkliga vardag idag, t.ex. skolan, kompisar, intressen, omgivningen!
3. Skulle du säga att ett av språken är starkare än det andra hos respektive barn och i så fall varför/på vilket sätt? Hur upprätthåller/förstärker/stödjer ni i så fall användningen av det svagare språket?
4. Har språkanvändningen i er familj ändrats om du jämför med hur du minns att det var för 6 år sedan? På vilket sätt?
5. Vill du berätta något annat väsentligt om språkanvändningen i er familj?

För att svara på följande två frågor ber jag dig att observera (föra anteckningar om) hur språken används:

6. När du hjälper barnen med läxor?
7. När syskonen är med varandra? Ge exempel på situationer, ange datum, vilka av barnen som är med och om svenska eller finska eller båda språken används.